

Arbejds miljø i Hjemmet – Hjemmet som arbejdsplads

Billede 1: Eget hjemmekontor (Privat foto)

Speciale i sundhedsfremme og sundhedsstrategier
Rikke Jane Andersen

Arbejdsmiljø i hjemmet – hjemmet som arbejdsplads

Gruppemedlemmer:

Rikke Jane Andersen (60613)

Uddannelsessted:	Roskilde Universitet
Fag:	Sundhedsfremme & Sundhedsstrategier
Niveau	Kandidat
Semester:	4.
Kurstype:	Sundhedsfremme og sundhedsstrategier: Speciale
Samlet antal tegn:	179.511
Eksamen på tværs af sprogskel:	Nej
Vejleder:	Heidi Lene Myglegård Andersen

*Anslag er inkl. mellemrum. Opgavens omfang er inkl. forside, indholdsfortegnelse, abstract og litteraturliste

Abstract

The subject matter of this master thesis is the work environment, health, and agency of people, who performed their jobs from home under different circumstances than prior to Covid-19 (Coronavirus) pandemic lockdown of Denmark. The investigation focuses on the effects on the health and in extension of that the work environment and agency for people who work from home. This master thesis is rooted in critical hermeneutic of Paul Ricoeur and therefore takes a normative standpoint, which is based on the theoretical foundation of this master thesis and therefore the pre-understandings regarding the investigation. The theoretical foundation is based on the acceleration theory of Hartmut Rosa and disciplinary theory of Michel Foucault. The understanding of health is rooted in the open concept of health developed by Steen Wackerhausen. The methodological approach is in this master thesis based on interview with 2 students and 2 social workers, who have or still work from home and therefore this approach combined with the theoretical foundation is the framework for investigating the research question.

This master thesis found that people's control over and competences to improve their health status requires adequate agency to perform their jobs under the specific circumstances that changed rapidly under the corona pandemic Covid-19. Furthermore, this master thesis found that even though circumstances change radically doesn't necessary result in inadequate agency. Some people experience effects on their competences to control and improve their health status and in extension of that effects on their physical, psychological, and social wellbeing while others generalized agency is intact. In addition to this some people experience effects on the psychological health in the form of reduce competences to deal with the challenges that Covid-19 have brought. In addition to this, the master thesis found that there's a risk that both psychological and physical health gets affected when goals are not of those of the individuals. Some people experience reduced psychological health if they are alienated from the daily lives, goals, themselves, and others; which in all effect the work environment at home and at work. This master thesis concludes that the psychological health gets effected in various ways if goals and demands does not correspond with the competences and experiences of the co-worker. This master thesis concludes that the framework and guidelines for people who work from home should be in accordance with their competences, job descriptions. Furthermore, as a mean to promote the health of people who work from home under both crises and normal circumstances.

Keywords

Critical hermeneutic, corona virus, mental health, psychological health, working from home, coronavirus, work environment

Indholdsfortegnelse

1. INDLEDNING	5
1.2. PROBLEMFELT OG ERKENDELSESINTERESSE	6
1.3. PROBLEMFOMULERING	10
1.3.1. ARBEJDSSPØRGSMÅL OG UDDYBNING AF PROBLEMFOMULERING.....	10
1.3.1.1. <i>Arbejdsspørgsmål til besvarelsen af problemformulering.....</i>	10
1.4. SUNDHEDSFORSTÅElsen	11
1.4.1. <i>Det åbne sundhedsbegreb.....</i>	11
1.4.1.1. <i>Mål og autonomi.....</i>	12
1.5. SUNDHED OG ARBEJDSMILJØ.....	13
1.5.1. <i>Sundhed og sundhedsfremme.....</i>	13
1.5.1.1. <i>Psykisk og fysisk sundhed.....</i>	14
1.5.1.3. <i>Psykisk og fysisk arbejdsmiljø .....</i>	15
1.5.1.4. <i>Arbejdsmiljøloven.....</i>	16
1.6. AFGRÆSNING	17
2. DET TEORETISKE FUNDAMENT	19
2.1. ACCELERATION OG FREMMEDGØRELSE	19
2.1.1. <i>Den sociale acceleration .....</i>	19
2.1.2. <i>Fremmedgørelse .....</i>	21
2.2. DISCIPLINERING AF FØJELIGE KROPPE	24
2.2.1. <i>Disciplinering.....</i>	24
2.2.2. <i>Aktivitetsstyring.....</i>	25
3. METODOLOGI.....	27
3.1. VIDENSKABSTEORETISK AFSÆT	27
3.1.1. <i>Ricoeurs kritiske hermeneutik .....</i>	27
3.1.2. <i>Forskerrolle i Kritisk Hermeneutik .....</i>	29
3.1.3. <i>Kvalitetssikring i projektet.....</i>	30
3.1.4. <i>Koblingen mellem videnskabsteori, teorier og sundhedsforståelse .....</i>	31
3.2. METODE – INTERVIEW	32
3.2.1. <i>Semistrukturerede interview .....</i>	32
3.2.2. <i>Interviewguide.....</i>	33
3.2.3. <i>Interviewundersøgelsens design og udførelsen af interviewet.....</i>	34
3.2.4. <i>Præsentation af interview-personer .....</i>	35
3.2.5. <i>Ethiske overvejelser i forhold til anvendt metode.....</i>	37
3.3. ANALYSESTRATEGI	38
3.3.1. <i>Kodning .....</i>	39
4. ANALYSE.....	40
4.1. ARBEJDSMILJØ I KONTEKST.....	40
4.2. ARBEJDSMILJØMÆSSIGE UDFORDRINGER OG ANDRE PSYKOSOCIALE FORHOLD.....	43
4.2.1. <i>Reduceret transporttid giver manglende pause .....</i>	45
4.2.2. <i>Online undervisning og tekniske udfordringer .....</i>	48
4.2.3. <i>Fastholdelse.....</i>	51
4.2.4. <i>Børn Hjemme.....</i>	52
4.2.5. <i>Arbejdets udførelse og tydeliggørelse af forventninger.....</i>	54
4.2.6. <i>Relationer .....</i>	56
5. DISKUSSION	58
5.1. VURDERINGER – FORFORSTÅELSER (BEVARINGSVÆRDIGE/FORKASTES) POINTER FRA ANALYSEN	58
5.1.1. <i>Mål indfris, identificeres og realiseres bedst, hvis personer besidder adækvat handlekapacitet.....</i>	58
5.1.2. <i>Social acceleration som følge af Covid-19.....</i>	60

<i>5.1.3. Krav og forventninger samt øget behov for disciplinering og overvågning af medarbejdernes udførelse af arbejdsopgaver fra hjemmet.....</i>	<i>63</i>
6. KONKLUSION.....	65
7. PERSPEKTIVERING	67
8. LITTERATURLISTE.....	68
8.1. BØGER	68
8.2. ARTIKLER	68
8.3. INTERNETKILDER	68
9. BILAG	70

1. Indledning

Dette speciale undersøger feltet af at arbejde fra hjemmet, hvilket foretages med udgangspunkt i sundhedskrisen: corona pandemien Covid-19. Undersøgelsen foretages ud fra et kritisk hermeneutisk perspektiv. Fokus lægges på arbejdsmiljøet i form af psykisk og fysisk sundhed, når hjemmet fungerer som udgangspunktet for udførelsen af arbejdet. Hvorfor fokus lægges på den psykiske og fysiske sundhed under øgede krav, fx fra familien, arbejdet og samfundet. Perioderne med nedlukningerne af Danmark i perioden marts 2020 til marts 2021 er en konsekvens af corona virussen Covid-19 og de forskellige varianter af denne. I forlængelse heraf er hensigten at undersøge, hvordan personers kontrol over deres egen sundhedstilstand påvirkes under ændrede betingelser.

Emnet er aktuelt og interessant, idet corona pandemien påvirkede den danske befolkning; hvor den non-essentielle danske arbejdsstyrke for sundhed, fødevarerproduktion og transport blev hjemsendt til at udføre deres opgaver fra hjemmet, som følge af nedlukningerne af Danmark. Den non essentielle arbejdsstyrke er kendetegnet, ved at de ikke besidder en kritisk funktion i samfundet, som eksempelvis sygeplejersker, læger etc. gør; hvorfor faggrupper som socialrådgivere i et vist omfang, studerende, elever og undervisere på de danske uddannelsesinstitutioner blev hjemsendt. Ydermere er emnet interessant i et sundhedsfremmende perspektiv, idet sundhedsfremme betegnes som processen, hvorigennem personer opnår en fuldstændig oplevelse er social, fysisk og psykisk velbefindende (Komiteen for Sundhedsoplysning, 1988). I forlængelse heraf udtrykker Steen Wackerhausen (2005), at det sunde menneske besidder adækvat handlekapaцитet til at indfri givne mål under givne livsbetingelser. Hvorfor de betingelser som personer arbejder og lever under, har en indflydelse på såvel den psykiske som den fysiske sundhed og dermed også på arbejdsmiljøet.

På trods af, at fokus i specialet er på elever, studerende og socialrådgivere, er der i afsnittet blevet vist eksempler fra andre faggrupper, der har oplevet de almene udfordringer, der er og har været forbundet med det at arbejde og studere fra hjemmet under Covid-19. Dette gøres for at vise, at udfordringerne ikke blot opleves af en faggruppe, men er noget som potentielt alle hjemsendte faggrupper, elever og studerende kan eller har oplevet. Dette til trods kan udfordringerne opleves forskelligt, hvorfor håndteringen af udfordringerne kan være forskellig fra person til person. Herudover italesættes underviseres udfordringer med formidlingen af undervisningen da dette har en direkte påvirkning på elever og studerendes undervisning og de udfordringer som denne gruppe potentielt konfronteres med.

1.2. Problemfelt og erkendelsesinteresse

I marts 2020 blev Danmark lukket ned som følge af den globale sundhedskrise, der udsprang af corona virussen Covid-19. Maj 2020 blev Danmark delvist genåbnet, med en efterfølgende delvis nedlukning i december 2020; hvilket blev besluttet fra politisk side ud fra et sundhedsmæssigt perspektiv som følge af øget smittespredning. Efterfølgende fulgte en yderligere fuld nedlukning, som blev forlænget fra januar 2021 til udgangen af februar 2021 (Statsministeriet, d.d.). Nedlukningerne medførte, at forskellige grupper i den danske befolkning som undervisere, socialrådgivere, studerende og elever blev hjemsendt til henholdsvis at arbejde og/eller studere og modtage undervisning online fra hjemmet. Arbejdsopgaver som lærernes undervisningsformidling, og mødet mellem borgere og blandt andre socialrådgiver blev, i et vist omfang, udført med anvendelsen af blandt andet kommunikations- og informationsteknologier som pc, bærbar pc, telefoner, tablets, iPads etc. I forlængelse heraf foregik undervisningen af elever og studerende på landets uddannelsesinstitutioner via platforme som Zoom og Teams; hvilket jeg (specialets forfatter) oplevede, som kandidatstuderende ved Roskilde Universitet. I tillæg til dette foregik forelæsninger over platformen Teams, og gruppearbejde og projekter blev gennemført via platforme som Messenger, Skype og Teams. Det er dog ikke et nyt fænomen at arbejde hjemmefra, som Jodi Oakman, Natasha Kinsman, Rwth Stuckey, Melissa Graham og Victoria Weale fra Trope University i Australien fremstillede i et omfattende review af forskningslitteratur fra perioden 2007 til 2020. Oakman et al. (2020), undersøgte påvirkningen på personers sundhed ved udførelsen af arbejdsopgaver hjemmefra, under corona pandemien Covid-19, i deres forskningsprojekt: "A rapid review of mental and physical health effects of working at home: How do we optimize health?". Forskergruppens resultater pegede på, at personer sundhed påvirkes i form af blandt andet selvrapporteret helbred, sikkerhed, velbefindende, stress, depression og overbelastning (Oakman et al., 2020). Forskergruppen fandt at graden af påvirkningen på personers sundhed afhæng af omfanget af tilgængelig organisatorisk støtte til medarbejdere, kollegial støtte, socialt fællesskab uden for arbejdet, familiekonflikter grundet arbejdsbyrden. I forlængelse heraf erfarede jeg (specialets forfatter) gennem semesterprojekter på kandidatuddannelsen under nedlukningerne, at medstuderende, andre studerende samt forskellige faggrupper oplevede udfordringer ved det, at have børn hjemme samtidig med, at de skulle udføre deres respektive opgaver. I tillæg til dette erfarede jeg (specialets forfatter) under uformelle samtaler med gruppemedlemmer, at de oplevede en øget arbejdsbyrde, som følge af reduceret transporttid og nedlukning.

Mikkel Rasmussen, som er ledende overlæge på psykiatrisk afdeling i Vejle, påpeger, at personer, som følge af 'hjemmearbejdet', er i en øget risiko for at deres fysiske og psykiske sundhed reduceres

(Rasmussen, 2020). Hvilket Rasmussen (2020) påpeger, er en konsekvens af overlappende kontekster, der flyder sammen som følge af Covid-19s restriktioner. I forlængelse heraf, påpeger Sundhedsstyrelsen (d.d.), at manglende adækvate kompetencer til at håndtere dagliglivets udfordringer og stressbelastninger kan medføre reduceret psykisk sundhed. Dermed udgør en reduceret psykisk sundhed en risikofaktor på den generelle sundhed; idet risikoen for udviklingen af psykiske lidelser som eksempelvis depression og angst øges (Sundhedsstyrelsen, d.d.). På trods af, at udfordringerne som personer konfronteres med ved udførelsen af arbejdsopgaverne fra hjemmet, opleves disse udfordringer forskelligt; hvilket funderes i, at personer med udgangspunkt i Steen Wackerhausen (2005) besidder forskellige handlefærdigheder, livsbetingelser og andre forudsætninger for at udføre deres arbejds- og/eller studieopgaver fra hjemmet.

I dette speciale er Hartmut Rosas accelerationsteori, Michel Foucaults teori om disciplinering samt Steen Wackerhausens sundhedsforståelse: det åbne sundhedsbegreb anvendt som det teoretiske fundament. I tillæg til dette udgør de inddragede teorier også forforståelserne og dermed erkendelsesinteressen i specialet.

Den første forforståelse omhandler social acceleration som følge af corona pandemien Covid-19. Forforståelsen baseres på, at den teknologiske udvikling på mange måder, har muliggjort, at medarbejders jobfunktioner kan udføres fra hjemmet. Eksempelvis har anvendelsen af kommunikationsteknologier som Teams og Zoom muliggjort, at undervisere har kunne fortsætte med at undervise elever og studerende; hvilket potentielt påvirker elever og studerende. I tillæg til dette har eksempelvis socialrådgivere kunne foretage møder og konsultationer online og virtuelt. I forlængelse heraf er der netop som følge af corona pandemien og den efterfølgende nedlukning, opstået et sammenfald i de roller som personer besidder i forskellige kontekster og sociale praksisser. Eksempelvis kan såvel en underviser som en socialrådgiver opleve at de forskellige roller flyder sammen; hvilket skal forstås på den måde, at disse personer kan opleve at de samtidig skal agere forælder, medarbejder, IT-supporter, underviser, sagsbehandler etc. Med udgangspunkt i dette kan det argumenteres at disse faggrupper potentielt oplever en acceleration af social forandring, som Rosa (2014) definerer som ændringer i sociale relationer, livsstil og normer i et endnu højere tempo. Som følge af nedlukningen kan de hjemsendte medarbejdere og studerende opleve at være i tidsnød på baggrund af sammenfaldet af roller, hvorfor de hjemsendte medarbejdere og studerende kan opleve en fremmedgørelse fra tid og rum, samt en fremmedgørelse fra sig selv og andre. I forlængelse heraf omhandler den første forforståelse endvidere at nedlukningen og udførelsen af arbejdsopgaver fra hjemmet kan have

medført en øget arbejdsbyrde og dermed flere krav og forventninger til medarbejderne og studerende, der udfører arbejdsopgaverne fra hjemmet. På trods af denne problematisering af konsekvenserne ved nedlukningerne, er der nogle personer der netop oplever at have fået mere tid i hverdagen til at udføre nogle aktiviteter som for dem, er lig med det gode liv, som følge af den reduceret transporttid; hvorfor valget faldt på Rosas accelerationsteori. I forlængelse heraf er valget endvidere faldet på Rosas accelerationsteori da samfundet og dermed befolkningen har oplevet en acceleration af ændringer som følge af corona pandemien Covid-19; hvilket for nogle personer netop har medført nogle positive konsekvenser. I tillæg til dette har nedlukningen og den teknologiske udvikling medvirket til, at det er muligt at udføre arbejds- og studieopgaver, modtage undervisning, og have gruppearbejde fra hjemmet; hvorfor netop den reduceret transporttid på nogle områder har frigivet tid til andre aktiviteter.

Den anden forforståelse omhandler disciplinering og overvågning af medarbejderes og studerendes udførelse af arbejds- og studieopgaverne fra hjemmet. Endvidere omhandler forforståelsen krav og forventninger der stilles til den enkelte medarbejder og studerende, der udfører arbejdet og studiet hjemmefra. I tillæg til dette omhandler forforståelsen de fordomme som medarbejderen og de studerende kan blive konfronteret med; hvorfor denne forforståelse særligt omhandler øget behov for at overvåge og disciplinere de hjemsendte medarbejdere og studerende. I forlængelse heraf omhandler denne forforståelse det virtuelle rum, hvori undervisning og (gruppe)møder foregår som et disciplinerende rum. Hvilket funderes i at personers oplevelse af at blive overvåget medfører en adfærdsændring. Valget faldt derfor på Michel Foucaults disciplineringsteori og panoptikon, idet jeg (specialets forfatter) under uformelle samtaler med medstuderende og bekendte, oplevede at der kunne være udfordringer forbundet med det at være foran en computerskærm; hvilket ville medføre en opmærksomhed på egen adfærd. Argumentet for dette funderes i at denne opmærksomhed på at være synlig, er en form for panoptikon; idet medarbejderen, elever og studerende ikke kan være sikker på, hvem og hvorvidt de bliver overvåget på trods af den konstante synlighed. I panoptikonets udformning er det uvist, hvorvidt personer overvåges eller ikke overvåges, hvilket udgør den disciplinerende teknik. Foucault (1975) anvender begrebet *levende skema*, der eksempelvis angiver retningslinjer for adfærd. Hvorfor levende skemaer er et disciplineringsværktøj, der endvidere kan være en medvirkende faktor til at skabe mening i en mangfoldighed af dele (Foucault, 1975). I forlængelse heraf er Foucaults disciplineringsteori en teori om magt, der fremstiller magtstrukturer i sociale sammenhænge; hvorfor

der indgår teknikker, taktikker og redskaber til at styre, overvåge, disciplinere og kontrollere rummet og dermed medarbejdere.

Den tredje og sidste forforståelse omhandler sundhedsforståelsen, der læner sig op ad WHO's definition af sundhedsfremme og sundhed, der ligger i tråd med Steen Wackerhausens (2005) åbne sundhedsbegreb, som jeg (specialets forfatter) er inspireret af. Forforståelsen omhandler en antagelse om, at sundhed i høj grad afhænger, af personers evne til at identificerer mål og derved evnen til at realiserer mål, so det pointeres i Ottawa Charteret pointerer (Komiteen for Sundhedsoplysning, 1988). I forlængelse heraf er sundhedsforståelsen i specialet mere end blot et spørgsmål om fravær af sygdom, som den biomedicinske sundhedsforståelse tenderer til (Wackerhausen, 2005). Ydermere er sundhedsforståelsen i specialet ikke funderede i et sæt af værdier, hvorfor sundhedsforståelsen ikke omhandler et værdigrundlag, som den værdi-konstruerede sundhedsforståelse (Wackerhausen, 2005). Endvidere antages det ikke i specialet at sundhed og sundhedsfremme blot er et spørgsmål om, hvad individuelle personer, grupper eller kulturer anskuer som sundt, ligesom sundhedsrelativismen gør (Wackerhausen, 2005: 45-46). Tværtimod baseres specialets sundhedsforståelse på, at sundhed omhandler personers handlefærdigheder til at indfri deres opgaver ud fra livsbetingelserne, som personer lever under i såvel deres arbejdsliv som i deres hverdagsliv. I forlængelse heraf udtrykker Wackerhausen (2005), at det åbne sundhedsbegreb defineres som subjektets kontekstbundet handlekapacitet, der betegner forholdet mellem subjektets mål, livsbetingelser og kropsbundne handlefærdigheder (Wackerhausen, 2005: 43). I tillæg til dette udtrykker Ottawa Charteret at sundhedsfremme og sundhed omhandler mere end fysiske behov; sundhedsfremme omhandler også personers psykiske og sociale velbefindende, hvorfor det åbne sundhedsbegreb anskues som optimalt, idet denne netop har fokus på sundhed i kontekst, handlekapacitet i det relationelle, og dennes betydning for sundheden. Specialet har til formål at undersøge påvirkningen på handlekapaciteten, sundheden og arbejdsmiljøet, som følge af øgede krav under corona pandemien. Krav kan med udgangspunkt i Wackerhausen (2005) være såvel ægte som uægte mål som eksempelvis dokumentation af udførelsen af de pågældende opgaver, funktioner og roller som personer besidder og skal udføre. Herudover kan krav endvidere være i form af de forventninger som personer har til sig selv eller de forventninger som personerne konfronteres med fra omverdenen. Det åbne sundhedsbegreb fremstår som en åben og bredere tilgang til undersøgelsen af specialets fokus og problemformulering.

1.3. Problemformulering

Hvordan påvirkes handlekapaciteten, sundheden og arbejdsmiljøet af 'hjemmearbejdet' under corona pandemien Covid-19?

1.3.1. Arbejdsspørgsmål og uddybning af problemformulering

I dette afsnit vil problemformuleringen blive uddybet. Problemformuleringen er blevet ændret løbende, som følge af nye indsigter i problematikken. I begyndelsen af processen var der et øget fokus på, hvilke rammer udførelsen af arbejds- og studieopgaver fra hjemme, bedst sundhedsmæssigt og forsvarligt kunne foretages under. Dette blev dog ændret til den pågældende problemformulering, idet det blev tydeligt gennem empiriindsamling og bearbejdningen af denne, at det kunne være vanskeligt at udvikle nogle generelle anbefalinger. Hvilket funderes i at rammer der kan være godt for nogle personer ikke nødvendigvis er godt for nogle andre personer.

I problemformuleringen er ordet hjemmearbejde sat med anførselstegn, da ordet kan opfattes misvisende i forhold til, hvad der opfattes som hjemmearbejde og i hvilken kontekst ordet forstås sådan. Ordet kan således opfattes som udførelsen af huslige gøremål, og det kan opfattes på den måde, at personer udfører deres arbejdsopgaver fra hjemmet; hvilket er det sidstnævnte som problemformuleringen lægger op til. Denne pointering fremkom gennem empirien, da det herigennem blev italesat, at kolleger kunne have en opfattelse af, at personer der arbejdede hjemmefra, ikke udførte deres opgaver eller ikke arbejdede nok. Dog anvendes hjemmearbejde som begreb i problemformuleringen, da hjemmearbejde endvidere kan referere til elever og studerendes forberedelse til undervisning og udførelse af projekter og opgaver.

1.3.1.1. Arbejdsspørgsmål til besvarelsen af problemformulering

Arbejdsspørgsmålene udspringer som udgangspunkt af problemformuleringen, men er samtidig temaer der fremkom i empirien. I tillæg til dette analyseres arbejdsspørgsmålene på tværs af de respektive afsnit i analysen og diskussionen; hvorfor de indgår i flere afsnit. Med arbejdsspørgsmålene søges, der at fortolke på udsagn fra interview-personerne og de inddragede forforståelser; dermed teoriene. Arbejdsspørgsmålene er indbefattet i de analytiske temaer: *Arbejdsmiljø i kontekst og arbejdsmiljømæssige udfordringer og andre psykosociale forhold.*

- *Hvordan opleves hverdagen under corona pandemien?*

- *Hvordan skabes et godt arbejdsmiljø i den konkrete situation, der kan være forskellig fra person til person?*
- *Hvordan påvirkes personers relationer af udførelsen af opgaver, projekter og arbejde fra hjemmet?*
- *Hvordan kan personer forbedre og opnå kontrol over egen sundhedstilstand under ændrede livsbetingelser?*

1.4. Sundhedsforståelsen

I afsnittet vil der blive redegjort for specialet sundhedsforståelse: *det åbne sundhedsbegreb*, der blev udviklet af Steen Wackerhausen i 1994. I tillæg til dette, fungerer afsnittet som et tillæg til erkendelsesinteressen, der netop indeholder forforståelsen omkring sundhed, arbejdsmiljø og handlekapacitet. Erkendelsesinteressen og dermed forforståelserne forefindes i afsnit 1.2.

1.4.1. Det åbne sundhedsbegreb

Det *åbne* sundhedsbegreb har til formål at udgøre et alternativ til sundhedsforståelserne: *den radikale sundhedsrelativisme* og de to typer af sundhedsfundamentalismen: *det biomedicinske sundhedssyn*, og *den værdi-konstruerede sundhedsfundamentalisme*. I det åbne sundhedsbegreb lægges fokus på subjektets handlekapacitet, der er funderet i det kontekstuelle; hvilket vil sige at der fokuseres på relationen mellem subjektets mål, livsbetingelser og handlefærdigheder (Wackerhausen, 2005: 43). I denne sammenhæng er handlefærdigheder psykisk og fysisk kropsbundet til subjektet, hvorfor det åbne sundhedsbegreb anskues som relationelt og åbnet. Det åbne sundhedsbegrebs åbne og rationelle karakter gør det anvendeligt i forskellige kontekster og lokale sundhedsindsatser (Wackerhausen, 2005: 43). Det åbne sundhedsbegreb er tæt forbundet med autonomi, hvilket hænger sammen med respekten for subjektets subjektive værdisæt og livsbetingelser; hvilket netop er indlejret i det åbne sundhedsbegreb (Wackerhausen, 2005: 43). Autonomi kan forstås som personens selvbestemmelse og selvstændighed i forbindelse med etableringen af både mål og selve målindfrielsen. Endvidere skal autonomi forstås som personers mulighed for at foretage rationelle og kritiske vurdering af opstillede mål (jf. afsnit 1.4.1.1.). I forbindelse med specialet kan autonomi forstås i sammenhæng med personers selvstændighed i forbindelse med udførelsen af pågældende opgaver og den funktion og position disse personer besidder. I tillæg til dette skal autonomi i specialet forstås som personers kritiske og rationelle refleksioner over deres kontekstbundne handlekapacitet, opgaver og funktion.

I det åbne sundhedsbegreb besidder det *sunde* subjekt tilstrækkelig handlekapacitet, hvorfor sundhed, ud fra denne sundhedsforståelse, kan anskues som et middel til at nå mål. I forlængelse heraf antages det at handlekapaciteten forringes ved sygdom. Sygdom har derfor ikke nødvendigvis de samme konsekvenser for forskellige subjekter; hvilket funderes i, at personer besidder forskellige kropsbundne handlefærdigheder og funktioner. Handlekapaciteten får derved en dobbelt betydning; på den ene side omhandler de subjektbundne handlefærdigheder det psykiske og fysiske funktionsniveau; personens egne mål inddrages ikke i denne sammenhæng. På den anden side står subjektets generaliserede handlekapacitet, som særligt gør sig gældende for det åbne sundhedsbegreb (Wackerhausen, 2005: 49-50); idet handlekapaciteten netop er kontekstafhængig (Wackerhausen, 2005: 51). I tillæg til dette fordrer den kontekstafhængige handlekapacitet til besiddelsen af forskellige psykiske og fysiske handlefærdigheder. Hvilket funderes i at personers sociale praksisser i forskellige kontekster netop kan være forskellige. Sondringen mellem sygdom/sundhed foregår derfor som en vurdering og oplevelse af subjektet i forbindelse med den pågældende målfrielse (Wackerhausen, 2005: 51).

I det åbne sundhedsbegreb antages det, at sundhed, defineret som subjektets evne til at tilpasse sig, skal forstås i bredere forstand; hvorfor Wackerhausen (2005) påpeger, at tilpasning både udgør noget subjektivt (indre) og objektivt (ydre). Hvilket skal forstås på den måde, at subjektet vil forsøge at ændre ydre rammer, hvis dette øger subjektets mulighed for målfrielse; samtidig foretager subjektet en subjektiv virkelighedsvurdering (Wackerhausen, 2005: 51). I forlængelse heraf er konteksten essentiel i det åbne sundhedsbegreb, hvilket skal forstås på den måde, at sygdom kan opfattes forskelligt i forskellige kulturer; sygdom kan dog også opfattes forskelligt hos forskellige personer. Hvorfor noget der anskues som en sygdom i en kultur, potentielt anskues som sundhed i en anden, hvilket funderes i eksistensen af forskellige mål og livsbetingelser; hvilket også gælder hos forskellige personers livsbetingelser og mål (Wackerhausen, 2005: 52).

1.4.1.1. Mål og autonomi

Det åbne sundhedsbegreb opererer med ægte og uægte mål, hvis status afhænger af, hvorvidt disse mål er tvangsfrie eller ej. Det vil sige, at mål skal være udviklet eller accepteret af subjektet uden at disse opleves som påtvunget. *Uægte mål* er netop uægte, hvis målene ikke udspringer tvangsfrit fra subjektet selv; hvilket betyder at de er udviklet på baggrund af andre faktorer. Vurderingen af målene omhandler således en undersøgelse af etableringen af målene og hvad de udspringer af (Wackerhausen, 2005: 54). Udviklingen af uægte mål, er kendetegnet ved en manglende inddragelse af subjektets autonomi; idet uægte mål udspringer af ydre faktorer af tvangsmæssig karakter. I tillæg til dette kan

uægte mål være påtvunget udefra og indefra (Wackerhausen, 2005: 55). Indre uægte mål kan eksempelvis være en urealistisk målsætning; påtage sig flere arbejdsopgaver end personen umiddelbart kan overskue samt uoverskuelige opgaver. Ydre uægte mål kan eksempelvis være forventninger og krav, der ikke korresponderer med livsbetingelserne, konteksten og handlefærdighederne. Uægte mål er endvidere defineret som uægte mål, såfremt personer ikke har foretaget kritiske og rationelle vurderinger af disse. I forlængelse heraf er autonomi defineret som personers rationelle og kritiske overvejelser over holdninger, ønsker og handlinger (Wackerhausen, 2005: 56).

Ægte mål er kendetegnet ved at de udspringer fra subjektet selv på en tvangfri måde. Det vil sige, at mål er ægte, hvis subjektet forud for etableringen af målene har forholdt sig kritisk og rationelt til givne mål, egne holdninger, ønsker og handlinger; hvorfor ægte mål ikke er tvangsbetonet (Wackerhausen, 2005: 56-57). Ægte mål kan være subjektive mål; eksempelvis en målsætning som subjektet selv har etableret efter en rationel og kritisk vurdering. I forlængelse heraf kan ægte mål endvidere være mål som subjektet har accepteret efter denne rationelle og kritiske vurdering. Hvorfor ægte mål netop udspringer fra subjektet selv frem for at være påtvunget; ikke accepteret mål som subjektet pålægges at skulle udføre (Wackerhausen, 2005: 58-59). Med andre ord, at subjektet besidder autonomi til at vurdere målene.

1.5. Sundhed og arbejdsmiljø

Dette afsnit indeholder en redegørelse af begreberne sundhed og arbejdsmiljø; hvilket i relation til specialet udgør en redegørelse af WHO's definition af sundhed og sundhedsfremme, Arbejdstilsynets definition af psykisk og fysisk arbejdsmiljø, fysisk og psykisk sundhed samt arbejdsmiljølovens krav til det at udføre arbejdsopgaver fra hjemmet. I forlængelse heraf fungerer afsnittet som en redegørelse af, hvilken betydning der tillægges begreberne psykisk og fysisk sundhed, arbejdsmiljø, sundhed og sundhedsfremme. Efterfølgende vil for specialet, forståelsen af koblingen mellem arbejdsmiljø, sundhed og sundhedsfremme blive udfoldet, hvilket relaterer sig til specialets sundhedsforståelse: det åbne sundhedsbegreb.

1.5.1. Sundhed og sundhedsfremme

Specialet læner sig, som nævnt, op ad WHO's definition af sundhedsfremme og sundhed, hvilket ligger i tråd med sundhedsforståelsen: *det åbne sundhedsbegreb*. Det åbne sundhedsbegreb komplimenterer WHO's definition af sundhedsfremme og sundhed; hvilket blev udviklet under den første internationale sundhedskonference i Ottawa år 1986, hvis hensigt var at fremme folkesundheden

(Komiteen for Sundhedsoplysning, 1988). Resultatet af sundhedskonferencen blev det såkaldte Ottawa charter, hvori *sundhedsfremme* og sundhed blev defineret. *Sundhedsfremme* defineres som processen, hvori personer opnår kompetencer til at have kontrol over og forbedre egen sundhedstilstand; hvorved personer en tilstand af "[...] fuldstændig fysisk, psykisk og socialt velbefindende." (Komiteen for sundhedsoplysning, 1988).

Med udgangspunkt i WHO's definition af sundhedsfremme, er koblingen mellem sundhed og sundhedsfremme i specialet, først og fremmest som to dele af en helhed; sundheden er målet og sundhedsfremme er midlet. Herudover gives der udtryk for, at sundhedsfremme er processen, hvori såvel grupper som den enkelte person udvikler og opnår kompetencerne til både, at identificerer og realiserer mål, være i stand til at tilfredsstille behov, samt have kompetencer til at kunne overskue omverdenen (Komiteen for Sundhedsoplysning, 1988). I forlængelse heraf er sundhedsfremme mere end sundhedsvæsenets ansvar; sundhedsfremme som begreb omhandler mere end blot sunde levevaner i forhold til velvære (Komiteen for Sundhedsoplysning, 1988). *Sundhed* defineres i Ottawa Chartret som grundlaget for det daglige liv frem for som formålet med livet. I forlængelse heraf opfattes begrebet sundhed positivt; sundhedsbegrebet anskuer sociale og personlige ressourcer samt fysiske evner som vigtige for sundheden (Komiteen for Sundhedsoplysning, 1988). Denne definition af sundhedsfremme og sundhed ligger i tråd med Steen Wackerhausens (2005) definition af sundhed (jf. afsnit 1.4.1.).

1.5.1.2 Psykisk og fysisk sundhed

Afsnittet indeholder en redegørelse for psykisk og fysisk sundhed; hvilket hovedsageligt foretages med udgangspunkt i ovenstående redegørelse af WHO's definition af sundhedsfremme og sundhed samt Steen Wackerhausens definition af sundhed.

Psykisk sundhed angår indre faktorer, såsom evnen til at indfri mål og indgå i fællesskaber ud fra de handlefærdigheder som personen besidder; hvilket funderes i Wackerhausens (2005) definition af det sunde subjekt. I tillæg til dette, påpeges det i Ottawa Charteret, at sundhed også angår det psykiske og sociale velbefindende (Komiteen for Sundhedsoplysning, 1988). I forlængelse heraf omhandler psykisk sundhed, de handlefærdigheder som den pågældende person skal anvende i den pågældende kontekst. Hvorfor den sociale sundhed er et aspekt i psykisk sundhed; hvilket funderes i at den sociale og psykiske sundhed har betydning for handlekapaciteten i det relationelle, som Wackerhausens (2005) åbne sundhedsbegreb inkluderer. *Fysisk sundhed* angår såvel indre som ydre faktorer; indre

faktorer kan netop være de kropsbundne fysiske handlefærdigheder som Wackerhausen (2005) betoner. Fysiske ydre faktorer kan eksempelvis være rammerne og livsbetingelserne som personer konfronteres med i forbindelse med arbejdsopgaver, studier etc. I forlængelse af dette definerer Sundhedsstyrelsen (d.d.) mental sundhed som tilstanden af den trivsel, der muliggør at personer kan udfolde deres evner, håndterer dagliglivets udfordringer, evnen til at undgå stress samt evnen til at indgå i fællesskaber. I tillæg til dette påpeger Sundhedsstyrelsen (d.d.) at personers mentale sundhed indeholder de psykologiske processer, hvorved personer kan udvikle redskaber til at håndtere udfordringer som personerne konfronteres med. Sundhedsstyrelsen anvender termen mental sundhed frem for termen psykisk sundhed; i specialet vil psykisk sundhed blive anvendt.

1.5.1.3. Psykisk og fysisk arbejdsmiljø

Psykisk arbejdsmiljø er i specialet en overordnet betegnelse for adfærd i konteksten, den sociale praksis og i det relationelle. Herudover angår det psykiske arbejdsmiljø, krav og kontrol som potentielt kan eksistere i personers udførelse af deres opgaver. Psykisk arbejdsmiljø angår endvidere indflydelser på egen handlekapacitet (Wackerhausen, 2005), hvorfor denne også influerer på den enkelte persons og gruppers psykiske og fysiske sundhed (Arbejdstilsynet d.d.). Herudover forstås arbejdsmiljø, som de forhold af fysisk og psykisk karakter, der har betydning for personers sundhed og sikkerhed på arbejdspladsen (Arbejds miljøloven, 2017: § 1), og derved også når arbejdet udføres fra hjemmet; hvilket er i overensstemmelse med specialets sundhedsforståelse: det åbne sundhedsbegreb.

I specialet er der således ikke fokus på organiseret arbejdsmiljø; tværtimod lægges fokus på at arbejdsmiljøet i hjemmet bliver et individuelt problem, som personerne selv skal navigere i og ændre. Hvilket strider mod arbejdsmiljøloven, der netop påpeger, at det er arbejdsgiverens ansvar at sikre at reglerne og kravene til hjemmearbejde overholdes (Arbejdstilsynet, 2014).

Arbejdstilsynet (d.d.) giver udtryk for at det psykiske arbejdsmiljø omhandler psykosociale forhold, der potentielt kan påvirke den psykiske og fysiske sundhed positivt som negativt. I forlængelse heraf påpeger Arbejdstilsynet (d.d.) at psykosociale forhold kan være relationer til kolleger, chef og/eller kunder og den adfærd der foregår mellem disse parter. I forlængelse heraf gælder dette også relationer indbyrdes i hjemmet, hvorfra arbejdet udføres; hvorfor arbejdsmiljøet i hjemmet ikke blot er personens problem; tværtimod er det en påvirkning, der har betydning for, hvorvidt udførelsen af opgaverne kan foretages sikkert og forsvarligt (Arbejds miljøloven, 2017: § 1).

Herudover udtrykker Arbejdstilsynet (d.d.), at psykisk arbejdsmiljø også omhandler, måden hvorpå arbejdet organiseres; hvilket arbejde der skal udføres samt følelsesmæssige krav til og i arbejdet. Det

psykiske og fysiske arbejdsmiljø er tæt knyttet til hinanden, hvilket funderes i at psykiske forhold på arbejdspladsen influerer på den fysiske sundhed generelt; Arbejdstilsynet (d.d.) begrundet koblingen mellem fysisk og psykisk arbejdsmiljø i antagelsen om, at dårligt psykisk arbejdsmiljø potentielt medfører såvel fysiske som psykiske sundhedsproblemer fx depression, angst, øget sygefravær, arbejdsophør, dårligt samarbejde, hvilket forringer kvaliteten i opgaveløsningen. I tillæg til dette er det fysiske arbejdsmiljø i specialet en overordnet betegnelse for alle de faktorer som kan påvirke og influerer på, hvorvidt arbejdet kan udføres sikkert og forsvarligt, som arbejdsmiljøloven foreskriver (Arbejdstiljøloven, 2017: § 1).

1.5.1.4. Arbejdstiljøloven

Arbejdstilsynet har udformet *At-vejledningen D.2.9-2 om hjemmearbejde*, som fungerer som en forklaring på, hvordan arbejdsmiljølovens krav til arbejde fra hjemmet skal tolkes (Arbejdstilsynet, 2014). I denne vejledning udtrykkes der, at arbejdsmiljøloven også gælder når arbejdet udføres fra hjemmet over en længere periode, midlertidigt eller som minimum 1 gang om ugen (Arbejdstilsynet, 2014). Kravene til udførelse af arbejdet fra hjemmet omhandler Arbejdstilsynets fortolkning af reglerne omhandlende indretning, arbejde ved computer, sikkerheds- og sundhedsarbejde samt hvileperiode og fridøgn (Arbejdstilsynet, 2014). Ifølge Arbejdstilsynets (2014), er det arbejdsgiverens ansvar at sikre, at reglerne overholdes; medarbejderen skal dog medvirke til at reglerne bliver overholdt. Reglerne for at arbejde fra hjemmet, er som følger: Arbejdsgiver og medarbejder skal i samarbejde sikre at arbejdet kan udføres sikkert og sundhedsmæssigt forsvarligt; arbejdsgiver er ikke berettiget til at kontrollere de fysiske arbejdsforhold i medarbejderens hjem; arbejdsmiljølovens krav til indretning gælder når medarbejderen arbejder udføres fra hjemmet i hele arbejdstiden, regelmæssigt eller minimum 1 dag om ugen; indretningen af, hvor arbejdet bliver udført fra hjemmet skal have adækvat inventar, belysning, ventilation og redningsudstyr (Arbejdstilsynet, 2014); arbejder medarbejderen ved en skærm gælder der, at medarbejderen skal have adækvat bevægelsesmulighed og hensigtsmæssige arbejdsstillinger samt mulighed for regelmæssige pauser eller andet arbejde, hvorved tiden foran skærmen reduceres; sikkerheds- og sundhedsarbejdet gælder i medarbejderens hjem, hvorfor sikkerhedsgruppen skal være opsøgende angående, hvorfra og hvordan arbejdet udføres fra hjemmet (Arbejdstilsynet, 2014); Arbejdspladsvurderingen skal omfatte medarbejdere, der arbejder hjemmefra i forhold til det pågældende sikkerheds- og sundhedsarbejde (Arbejdstilsynet, 2014); hvileperiode og fridøgn gælder også når medarbejdere arbejder fra hjemmet, dog kan disse regler fraviges såfremt medarbejderen selv tilrettelægger arbejdstiden (Arbejdstilsynet, 2014).

Disse regler handler hovedsageligt om den fysiske sundhed, hvorimod en arbejdspladsvurdering i højere grad omfatter det generelle arbejdsmiljø, idet arbejdspladsvurderingen omhandler alle forhold der påvirker arbejdsmiljøet og derved sundheden og sikkerheden (Arbejdstilsynet, 2016).

1.6. Afgræsning

Dette speciale afgrænses fra anvendelse af kvantitative metoder, hvilket funderes i specialets fokus; de kvantitative metoder kunne have bidraget med en indsigt i blandt andet udbredelsen af personer, der arbejder fra hjemmet. Dette til trods er der, som følge af nedlukningen af Danmark, fremkommet en stigende tendens til at personer arbejder hjemmefra; der i 2020 udgjorde 40 % af den danske arbejdsstyrke (Danmarks statistik, 2020). Kvantitative metoder kunne dog have bidraget med en indsigt i, hvor mange af de personer der arbejder og/eller studerer fra hjemmet oplever, at deres psykiske sundhed reduceres; antallet af personer, der oplever forskellige konsekvenser ved at arbejde fra hjemmet som følge af nedlukningen; samt antallet af disse personer, der udtrykker betydningen af gode sunde rammer og dermed et godt fysisk og psykisk arbejdsmiljø. I forlængelse af dette, er det vanskeligt at måle på erfaringer omhandlende det at arbejde hjemmefra som følge af. Endvidere er det vanskeligt at måle arbejdsmiljøet samt hvordan det at arbejde hjemmefra, som følge af covid-19 situationen, har påvirket disse personer. Hvorfor den kvalitative metode interview vil blive anvendt i specialet.

I forlængelse heraf afgrænses specialet fra at anvende den kvalitative metode observation, idet denne metode oftest foregår fysisk i konteksten. Hvilket har vist sig at være vanskeligt at udføre, som følge af Corona pandemien Covid-19 og de efterfølgende nedlukninger og restriktioner. Deltagerobservation kunne have bidraget med en indsigt i personers måde at indrette sig i hjemmet i forhold til udførelsen af arbejdsopgaverne; dette blev i et vist omfang søgt belyst gennem interviewet ved at spørge ind til, hvor interview-personerne sidder når deres arbejdsopgaver udføres. I forlængelse heraf blev det vurderet at observation af udførelsen af arbejdsopgaverne fra hjemmet kunne virke anmassende og invaderende på potentielle interview-personer; hvorfor denne del blev udeladt i et opfølgende invitationsbrev; hvilket blev delt på Facebook, LinkedIn og Instagram.

På trods af at personer, der ikke har arbejdet hjemmefra under nedlukningerne, kan bidrage med perspektiver på sundhed og arbejdsmiljø under krisetid, er de begrænset i at kunne udtale sig om arbejdsmiljø i hjemmet. Argumentet funderes i at disse personers udfordringer på mange måder adskiller sig fra de udfordringer, som de personer der arbejder hjemmefra konfronteres med; hvorfor de

førstnævnte ikke vil blive anvendt i specialet. Herudover afgrænses målgruppen fra at omhandle en specifik gruppe, idet nedlukningen ramte på tværs af faggrupper på forskellige måder. I forlængelse heraf anvendes studerende og øvrige elever, idet denne gruppe er øvet i at arbejde hjemmefra på baggrund af deres status som studerende og elever. Tilvalget af disse grupper kan bidrage med aspekter omkring det at være underlagt krav under en sundhedskrise i form af, at det opstillede obligatoriske pensum skal læses. I tillæg til dette skal elever og studerende forberede sig til online undervisning og eksamener samt udførelsen af gruppearbejde på trods af udfordringerne, der opstod som en konsekvens af sundhedskrisen Covid-19. Den førstnævnte gruppe, de studerende er trænet i gruppearbejde da det oftest er en del af den måde uddannelsen er tilrettelagt, særligt på professionsbacheloruddannelserne, Roskilde Universitet og Aalborg Universitet. Ydermere er denne gruppe øvet i anvendelsen af blandt andet kommunikationsteknologier i forbindelse med udførelsen af deres opgaver, forberedelse og gruppearbejde.

I forlængelse heraf vil nedlukningerne af Danmark, som følge af coronavirusen Covid-19, udgøre det empiriske studie i besvarelsen af problemformuleringen; hvilket funderes i at denne særligt har medført ændrede generelle livsbetingelser for forskellige faggrupper samt studerende og elever og det enkelte individ på landsplan. Øgede krav skal her forstås som de ændrede forventninger og krav, som personer der arbejder fra hjemmet konfronteres med; eksempelvis børns online undervisning og/eller partnerens arbejde fra såvel uden for hjemmet som fra hjemmet, forventninger angående udførelsen af egne arbejdsopgaver samt flere roller og funktioner etc. Med andre ord ændrede rammer og krav for udførelsen af arbejdet, der er bredere end blot den fysiske indretning af arbejdsområdet. I forlængelse heraf er rammer således også de betingelser, hvorunder arbejdsopgaverne udføres, hvorfor rammer også består af forhold omkring balancen mellem arbejds- og hjemmeliv, og derved adskillelse og/eller sammensmeltningen mellem sociale praksisser, der foregår i den samme kontekst: hjemmet.

Specialet afgrænses endvidere fra at undersøge menneskers fysiske sundhed forstået som motion, da arbejdsmiljø og sundhed gaa sundhedsforståelsen i specialet. Dette til trods kan der forekomme elementer af den fysiske sundhed, der inddrages i det omfang det findes relevant for opretholdelse af den psykiske sundhed; hvilket funderes i at den fysiske og psykiske sundhed er tæt forbundet. Det vil sige, at elementer som eksempelvis indretning af arbejdsområdet i hjemmet kan blive inddraget i det omfang, det har betydning for besvarelsen af problemformuleringen.

2. Det teoretiske fundament

Dette kapitel omhandler specialets teoretiske fundament, hvorfor kapitlet indeholder en redegørelse for specialets to øvrige forforståelser, som de inddragede teorier udgør. Disse er som følger: accelerationsteori af Hartmut Rosa (2014) og disciplinerings teorien af Michel Foucault (1975). Der vil udelukkende blive redegjort for de begreber, der anvendes i analysen og diskussionen.

2.1. Acceleration og Fremmedgørelse

I dette afsnit redegøres der for Hartmut Rosas accelerationsteori, der som nævnt udgør en forforståelse i specialet. Der vil i afsnittene blive redegjort for de 3 accelerationstyper samt fremmedgørelses typerne: *fremmedgørelse af egne handlinger, fremmedgørelse af sig selv og andre personer* samt *fremmedgørelse over for tiden*. Fremmedgørelsen overfor objekter redegøres der for i et begrænset omfang.

2.1.1. Den sociale acceleration

Hartmut Rosa kritiserer samfundets tilstande og strukturer ved, at hævde at acceleration og fremmedgørelse udgør konsekvenser ved samfundsudviklingen (Rosa, 2014: 115). Accelerationsteorien er en teori om social acceleration, hvortil Rosa (2014) introducerer tre accelerationstyper: *den teknologiske acceleration, acceleration af social forandring* og *acceleration af livstempoet*. En konsekvens ved den sociale acceleration i samfundet, kan være *fremmedgørelse*; hvilket udfoldes i afsnit 2.1.2.

Den sociale accelerations mest målbare accelerationstype, er *Teknologisk acceleration*; denne omhandler den tempoforøgelse der foregår i områder som transport, kommunikation og produktion. Den teknologiske acceleration har påvirket den sociale virkelighed, hvorfor der blandt andet ses en udvikling i perspektivet på tid og rum (Rosa, 2014: 21). Det ændrede perspektiv på tid og rum får nye betydninger, hvilket også omhandler antagelsen, hvornår og hvorhenne aktiviteter kan udføres; dette udviskes som følge af den teknologiske udvikling (Rosa, 2014: 22). I relation til specialet betyder dette at teknologiudviklingen, i forhold til kommunikationsteknologier, har gjort det muligt, at personer kan udføre arbejds- og studieopgaver ved anvendelse af forskellige teknologier på trods af en nedlukning, som Corona pandemien Covid-19 medførte. I tillæg til dette har teknologiudviklingen gjort det muligt at studerende på landets uddannelsesinstitutioner eksempelvis kan modtage undervisning online, have virtuelle gruppemøder, og møder mellem borgere, institutioner, organisationer og kolleger ved anvendelse af teknologier som programmer, apps og evt. foran en skærm (computer, telefon, tablets etc.).

Acceleration af social forandring er den anden accelerationstype; denne er kendetegnet ved ændringer ved eksempelvis personers livsstil, normer og sociale relationer, miljøer og vaner, hvilket foregår i et endnu hurtigere tempo end tidligere (Rosa, 2014: 23). Corona-pandemien og dermed nedlukningerne har potentielt medført en acceleration af ændringer i de måder som personer lever deres liv på samt i deres udførelse af deres opgaver. I forlængelse heraf defineres fortiden, som en størrelse, hvis viden og erfaringer forældes, idet den nye viden og erfaringer er en videreudvikling på fortidens viden; fortiden er derved blevet forældet og ikke længere gyldig (Rosa, 2014: 23). Fremtiden defineres som en størrelse, der på nuværende tidspunkt ikke holder (Rosa, 2014: 23); hvilket skal forstås på den måde at forudsigelser endnu ikke er gyldige, idet de netop blot er forudsigelser om noget der potentielt kan blive gyldig i fremtiden. I tillæg til dette defineres nutiden tidsrummet, hvor henholdsvis erfaringer og forventninger mødes (Rosa, 2014: 23). Nutiden udgør således det tidsrum, hvor vurdering af erfaringer og handlinger kan medvirke til forudsigelser om fremtiden; hvorfor social forandring defineres som: "[...] en stadig hurtigere afvikling af pålideligheden af erfaringer og forventninger og ved en sammentrækning af de tidsrum, der kan siges at udgøre 'nuet'." (Rosa, 2014: 24). Et eksempel på acceleration af social forandring angår forsøget på at komprimere tiden på ferierne, hvor disse fyldes med aktiviteter, hvis formål er at sikre at personer oplever så meget som muligt og derfor ikke går glip af noget; hvorfor accelerationen også når privatsfæren. I forlængelse heraf anskues det som passende at personer skifter karrierer, hvorfor dette er blevet en norm i samfundet; denne har tidligere været at personer blev i den samme virksomhed og/eller udelukkede tog én uddannelse frem for at videreudanne sig eller uddannede sig til noget andet (Rosa, 2014: 25).

Acceleration af livstempoet er den sidste accelerationstype, som beskrives som: "Den måske mest presserende og forbavsende facet af den sociale acceleration er de moderne (vestlige) samfunds spektakulære og epidemiske 'tidshunger'." (Rosa, 2014: 26). Hvilket kan forstås på den måde, at personer til enhver tid oplever og føler at de er i tidsnød; tiden bliver derved noget materielt, der potentielt kan gøres målbart. Oplevelsen af at være i tidsnød medfører en sammentrækning af handlinger, hvilket i denne sammenhæng betyder at personer vil forsøge at nå så meget muligt på kortest tid (Rosa, 2014: 26). Vurderingen af acceleration af livstempoet kan foretages objektivt eller subjektivt; den subjektive vurdering omhandler, hvorvidt personer oplever tidsnød i forbindelse med at nå deres opgaver; eksempelvis at personer oplever at alting skal foregå i hurtigere tempo (Rosa, 2014: 27). Den objektive vurdering omhandler en vurdering af, hvorvidt der rent faktisk foretages flere ting på den samme tid; hvilket indebærer en vurdering af den tid, der anvendes på at foretage almindelige

gøremål som at spise, sove og kommunikerer; samt en vurdering af, hvor meget tid personer er sammen med deres familier (Rosa, 2014: 28). Ydermere kan acceleration af livstempoet vurderes på baggrund af den sociale tendens til at flette flere handlinger og erfaringer sammen til en. Hvilket eksempelvis kan betyde at udføre flere opgaver og erfare, samt opleve mere på kortere tid fx ved at reducere antallet af pauser og/eller udføre flere aktiviteter samtidig; den såkaldte *multi-tasking* (Rosa, 2014: 28). I forlængelse heraf korresponderer livstempoet med sammenpresningen af tiden, der anvendes til udførelsen af handlinger og erfaringer i hverdagslivet (Rosa, 2014: 28).

Accelerationstyperne er forbundet til hinanden i forhold til den kompression af tid der anvendes i forbindelse med udførelsen af såvel arbejdsmæssige opgaver som mere private og familiemæssige gøremål, aktiviteter og handlinger; dette gælder i det omfang at gøremål, aktiviteter og handlinger er knyttet til produktion, reproduktion, kommunikation og transport (Rosa, 2014: 29). Hvilket også gælder for studerende, hvis udførelse af studieopgaver, undervisning etc. overføres til at foregå online; idet disse netop er knyttet til kommunikation. Dog gælder det, at omfanget af opgaver, handlinger og aktiviteter forbliver i samme mængde som tidligere (Rosa, 2014: 29). Teknologisk acceleration burde som udgangspunkt frigive mere fritid samt skabe reducere af livstempoet; hvorfor der burde være en reducere af personers oplevelser af tidsnød (Rosa, 2014: 30). Som følge af Covid-19 kan personer opleve et pres i forhold til udførelsen af deres opgaver; presset kan endvidere opstå som følge af, at personerne i den samme kontekst besidder flere roller, hvilket potentielt medfører at skulle udføre flere opgaver. I tillæg til dette burde den teknologiske acceleration reducerer tidsforbruget i forhold til personers mulighed for at løse deres opgaver, hvilket igen skulle frigive mere tid; dette er dog ikke tilfældet, tværtimod øger den teknologisk acceleration livstempoet (Rosa, 2014: 30).

2.1.2. Fremmedgørelse

Den øgede sociale acceleration medfører nogle konsekvenser, såsom fremmedgørelse; der inddeles i 5 forskellige fremmedgørelsestyper: *Fremmedgørelse af tid og rum*, *fremmedgørelse overfor objekter*, *fremmedgørelse over for egne handlinger* og *fremmedgørelse af personen selv og andre personer* (Rosa, 2014: 95). Fremmedgørelse er ifølge Rosa (2014) en relation mellem personer selv og deres verden, samt, hvordan personer er placeret i verden. Rosa (2014) opererer, som nævnt med 5 fremmedgørelsestyper; den første fremmedgørelsestype, er *fremmedgørelse af tid og rum*. Denne fremmedgørelsestype omhandler at personer, som følge af social acceleration risikerer et tab i deres tilhørsforhold til steder, hvor personerne tidligere har været. I forlængelse heraf, er der risiko for, at de pågældende personer mister deres erindringer af tidligere oplevelser. Herudover er det med den

teknologiske udvikling blevet muligt at have tæt socialt kontakt med nære relationer; samt relationer, der er mere kollegiale end reelle venskaber uden, at relationerne er i den umiddelbare fysiske nærhed (Rosa, 2014: 96). Risikoen for fremmedgørelse af tid og rum eksisterer, idet personer hverken behøver at være i den samme tidszone eller i det samme rum (Rosa, 2014: 97); eksempelvis virtuelle møder, fjernundervisning, udførelse af arbejdsopgaver og nettet etc.

Den anden fremmedgørelsestype er *fremmedgørelse overfor objekter*; der skelnes mellem to typer objekter: objekter vi skaber og objekter vi forbruger eller anvender (Rosa, 2014: 97). På trods af, at denne fremmedgørelsestype har betydning for personers identitet, er den i større grad forbundet til fysiske objekter end psykiske objekter; hvorfor kompetencer og praktisk viden i denne fremmedgørelsestype hovedsageligt er forbundet med blandt andet reparation af eksempelvis mobiler, computere, biler, børns legetøj etc. Hvorfor den ikke i samme omfang er koblet på en fremmedgørelse af tilegnet viden, som eksempelvis udførelsen af arbejds- og studieopgaver; idet sådanne kerneopgaver ikke ændres på samme måde.

Den tredje fremmedgørelsestype, er *fremmedgørelsen over for egne handlinger*. Denne type fremmedgørelse omhandler personers risiko for at miste fortroligheden med egne handlinger, som følge af den sociale acceleration (Rosa, 2014: 100). Dette skal forstås på den måde, at rutiner, handlinger og relationer i de daglige aktiviteter accelereres, som følge af anvendelsen af nye teknologier, nye relationer og nye handlinger (Rosa, 2014: 100). Hvorfor tidligere vante aktiviteter fremmedgøres, hvis disse udføres med teknologier, personer og handlinger der virker fremmede for den vante aktivitet (Rosa, 2014: 100). Fremmedgørelsen over for egne handlinger opstår ifølge Rosa (2014), som følge af den store mængde information, der medfører anvendelsen af teknologier, mødet med nye personer etc. (Rosa, 2014: 101). Fremmedgørelsen over for egne handlinger opstår endvidere som følge af manglende kendskab til, hvad de pågældende personer reelt ønsker at foretage sig (Rosa, 2014: 102). I forlængelse heraf kan personer bliver fremmedgjorte over for deres kerneområder, hvilket er en potentiel risiko ved accelerationen af forventninger og krav til medarbejderne som følge af den teknologiske udvikling og konkurrenceevnen (Rosa, 2014: 103). I forlængelse heraf, er der ikke længere tid til at udføre de handlinger eller aktiviteter som personer reelt ønsker at udføre, eller opnå nye ønskede færdigheder (Rosa, 2014: 104-105); hvilket i relation til specialet eksempelvis kan være ved anvendelsen af teknologier som Teams og Zoom, som for nogle personer udgøre nye teknologier,

hvertil disse personer potentielt i et højere tempo har skulle tilegne sig de nødvendige handlefærdigheder; konsekvensen ved dette kan være, at fortroligheden med disse teknologier udebliver.

Den fjerde fremmedgørelsestype er *fremmedgørelse overfor tiden*, hvilket omhandler personers oplevelse og erfaring med tiden; den *indre varighed* (Rosa, 2014: 105). Denne indre varighed af tiden kan måles objektivt men erfares og opleves subjektivt; eksempelvis kan 5 minutter opleves forskelligt for forskellige personer alt afhængig af omstændigheder og aktiviteter (Rosa, 2014: 105). Rosa (2014) skelner mellem *oplevelsens tid*, der refererer til den faktiske tid, hvor en aktivitet eller begivenhed fandt sted, og *erindringens tid*. Erindringens tid refererer til refleksionen over begivenheden, aktiviteten, handlingen etc. (Rosa, 2014: 106). I tillæg til dette fremmedgøres begivenheder og oplevelser, fra den tid der blev anvendt på dem og i forlængelse heraf bliver vi fremmedgjorte fra os selv som følge af manglende tilegnelse af egne handlinger og oplevelser (Rosa, 2014: 109). I relation til specialet kan det eksempelvis være ved at personer fremmedgøres over aktiviteten og den anvendte tid på den pågældende aktivitet, hvorfor personer afholder flere møder ved anvendelsen af teknologier frem for at de nødvendige pauser som eksempelvis transporttiden ville kunne; eller starter tidligere med udførelsen af arbejdsopgaver.

Den femte og sidste fremmedgørelsestype er *fremmedgørelsen af personen selv og andre personer*. Denne fremmedgørelsestype omhandler at personer, som følge af en manglende oplevelse af at handlinger og aktiviteter i det daglige liv, er en del af en større helhed; hvorfor handlingerne og aktiviteterne i højere grad opleves som fremmedgjorte fra de pågældende personers daglige liv (Rosa, 2014: 109). I forlængelse heraf er der risiko for, at personer oplever sig som fremmedgjorte over for deres relationer (Rosa, 2014: 109). I relation til specialet kan dette eksempelvis være i anvendelsen af de tidligere nævnte teknologier, der på baggrund af problematikker som dårlig internetforbindelse påvirker såvel relationen som interaktionen. Fremmedgørelsen over for andre personer kan opstå som følge af, at der er flere muligheder for at skabe nye relationer, flytte og skifte arbejde, hvorfor mængden af relationer der søges opretholdt, er forøget; samtidig er der foregået en acceleration af flygtige bekendtskaber (Rosa, 2014: 110). I relation til specialet kan denne fremmedgørelse af andre personer netop være som følge af at eksisterende relationer ændres som følge af ændrede sociale praksisser, idet nogle arbejdsfunktioner, møder og gruppearbejde flyttes fra det fysiske rum til det virtuelle rum.

2.2. Disciplinering af føjelige kroppe

I dette afsnit redegøres, der for Michel Foucaults disciplineringsteori. Der vil som tidligere nævnt udelukkende blive redegjort for elementer og begreber, der anvendes i specialets analyse og diskussion. På trods af, at panoptikon er et element i forforståelsen, vil der ikke blive redegjort for dette begreb i afsnittene.

Michel Foucaults bog ”Overvågning og straf” fra 1975, er en beskrivelse af forskellige strafforme, disciplinering og overvågning. Ydermere er det en teori om magt frem for en magtteori; hvorfor det også er en bog, der handler om at belyse magtstrukturer i forskellige sammenhænge. Foucault anvender begreber som *levende skemaer*, *disciplinering*, *panoptikon* og *aktivitetsstyring*, hvilket anvendes i specialet som en forforståelse af forholdet mellem medarbejderens og den studerendes relationer samt arbejds-, studie- og private forhold under nedlukningen af Danmark. I tillæg til dette som en forståelse af, hvordan personer planlægger og strukturerer udførelsen af deres pågældende opgaver og funktioner fra hjemmet. Denne forforståelse omhandler endvidere personers egen selvdisciplinering.

Foucault (1975) anskuer magtrelationer som en strategi fremfor en egenskab, hvilket skal forstås som en måde, hvorpå den dominerende magt tilskrives positioner, manøvrer, taktikker, teknikker og funktionsmåder; derved positionerer den der udøver magt også andre personer. I forlængelse heraf, er magt ikke noget der kan besiddes, magt er snarere en størrelse der udøves; hvorfor magtrelationer, eksempelvis mellem arbejdsgiver og medarbejder, underviser og elev, voksen og barn er relationer, der opretholdes og vedligeholdes dialektisk. Under enhver given magtrelation og som følge af vekselvirkningen kan der opstå konflikter og ændringer i magtrelationen (Foucault, 1975: 41).

2.2.1. Disciplinering

Disciplinering, skal i denne sammenhæng forstås som det at inddele personer i rummet, hvilket handler om at kunne registrere, hvilke personer der er til stede og fraværende. Denne opdeling indebærer derfor at personer inddeles i de såkaldte aflukkede rum (Foucault, 1975: 157). Disciplinering bliver derved et spørgsmål om at opnå et kendskab til, hvordan personer kan findes (Foucault, 1975: 159). I denne disciplineringsteknik opstår der et kommunikationsmiddel, der er anvendelig til overvågning af personers adfærd; samt til vurdering og måling af kvaliteten af den pågældende adfærd, hvorved der opstår et analytisk rum (Foucault, 1975: 159). Hvorfor denne disciplineringsteknik omhandler muligheden for at kunne overvåge og derved korrigerer adfærd. Aflukningen af personer omhandler

ikke konstant isolering af personer; ej heller er et aflukke uundværligt eller tilstrækkeligt i det disciplinære apparat (Foucault, 1975: 159). Det er snarere et spørgsmål om at arbejde med rummet på fleksible måder, hvilket indebærer at rummet skal bearbejdes efter nogle principper om elementære lokaliseringer i kvadrater; hver person har sin plads i et kvadrat (Foucault, 1975: 159). Det disciplinerende rum er således et rum, hvori det bliver muligt at overvåge, hvor mange og, hvem der er til stede og fraværende i de enkelte rum; samt hvad det er der foregår i disse rum (Foucault, 1975: 159). Opdelingen af personer udgør en disciplineringssteknik idet den er anvendelig til at kunne finde frem til de personer, der ikke forefindes i det tildelte rum, hvorved personerne kan føres tilbage til rummet (Foucault, 1975: 159). Herudover eksisterer der en regel om funktionelle steder, der i disciplinære institutioner koder rummet for dets anvendelse, hvorfor et rums funktion kan være forskelligt; overvågning kan være et element i forbindelse med kodningen af et rum, og et andet kan være at skabe et nyttigt rum (Foucault, 1975: 159). Dette kunne eksempelvis være ved at determinerer rummets funktion, hvori overvågning indgår fx det virtuelle klasselokale eller et grupperum i Teams; i dette rum kan gruppearbejdet foregå.

Inden for disciplinering anvendes funktionsmåden *levende skemaer* som et vigtigt redskab, der muliggør omdannelse af noget forvirrende og farligt til ordnede mangfoldigheder (Foucault, 1975: 164). Levende skemaer er en måde, hvorpå personer inddeles i eksempelvis et hierarki, dog kan et skema også være en måde, hvorpå personers adfærd søges ændret; hvorfor skemaer bliver en måde, hvorpå der opstilles normer for korrekt adfærd, hvorved afvigende adfærd søges korrigeret. Formålet med skemaerne er at overvåge personerne og deres tilstedeværelse, hvorfor de levende skemaer kan betegnes som et værktøj, der er anvendeligt til at beherske og overskue (Foucault, 1975: 164).

2.2.2. Aktivitetsstyring

Teknikker inden for disciplineringsteorien er blandt andet en styring af aktiviteterne, hvor tidsplanen er en del af denne. I forlængelse af dette, har tidsplanen tre fremgangsmåder: at etablere stærke rutiner, fremstille tvangsmæssige beskæftigelse og påvirke potentielle gentagelser der forefindes (Foucault, 1975: 165). I tillæg til dette indgår tre taktikker, der handler om aktivitetsstyring: den ene handler om den *tidsmæssige bearbejdelse af handlingen*, den anden handler om *forholdet krop-genstand*, og den tredje og sidste handler om en *udtømmende anvendelse af tiden* (Foucault, 1975: 167-170). Den førstnævnte anvendes ikke i analysen eller diskussionen, hvorfor der ikke vil blive redegjort for denne.

Forholdet mellem *krop-genstand* omhandler tilpasningen af kroppen til den pågældende handling i den forstand, at personers kroppe disciplineres til at udføre de pågældende handlinger på en effektiv og hurtig måde (Foucault, 1975: 168). I forlængelse heraf omhandler forholdet mellem kroppen og genstanden samspillet mellem disse to størrelser, hvorved udøvelsen af handlingen eller genstanden bliver disciplineret i netop relationen. Hvilket kan forstås på den måde, at personers kroppe kodes til at udføre handlingen og have et specifikt forhold til genstanden, hvilket indebærer at magten indirekte og direkte påtvinger kroppen en tilknytning til genstanden (Foucault, 1975: 169). Den *udtømmende anvendelse af tiden* omhandler, at intet tidspunkt må stå ubenyttet, hvilket indebærer at anvende alle tidspunkter effektivt, ved at inddele tiden i fraktioner, hvori handlinger inddeles; dette skulle medføre en acceleration af handlinger til udførelsen af funktioner og opgaver (Foucault, 1975: 170). Disciplinering med tidsplanen er en måde, hvorpå magten udøves (Foucault, 1975: 171).

3. Metodologi

Dette kapitel omhandler specialets metodologi, og indeholder en redegørelse for det videnskabsteoretiske standpunkt: Paul Ricoeurs *kritiske hermeneutik*, forskerrollen i kritisk hermeneutik og kvalitetssikring i specialet. Samt et argumentationsafsnit vedrørende koblingen mellem de anvendte teoretikere og videnskabsteorien, der udfoldes i afsnit 3.1.4.

Herudover indeholder kapitlet en redegørelse af den anvendte kvalitative metode: *det semistrukturerede interview*. Afslutningsvis vil der blive redegjort for den anvendte analysestrategi, der endvidere er fremgangsmåden i specialet.

3.1. Videnskabsteoretisk afsæt

Dette afsnit omhandler specialets videnskabsteoretiske standpunkt: *kritisk hermeneutik*; der tages udgangspunkt i Paul Ricoeurs (1913-2005) kritiske hermeneutik. På trods af, at hermeneutikken også anvender betegnelsen fordomme, vil betegnelsen forforståelser blive anvendt i specialet.

3.1.1. Ricoeurs kritiske hermeneutik

Hermeneutikkens ontologi er realistisk, hvorfor det antages at fænomener som meninger, holdninger, oplevelser og erfaringer eksisterer forud for forskerens erkendelse af dem (Egholm, 2014: 91). I specialet antages det at personers holdninger, erfaringer og oplevelser med corona pandemien Covid-19 eksisterede forud for interviewene.

Ricoeur betoner en kritisk fornuft, der på den ene side afspejler og søger at overskride den historiske situation og erfaringer; på den anden side oprinder den kritiske fornuft fra en specifik historisk situation og bestemte erfaringstyper (Juul, 2012: 140). I forlængelse heraf påpeger Ricoeur, at normer ikke har universel gyldighed, idet normer kan være forskellige fra samfund til samfund. I tillæg til dette kritiserer Ricoeur Habermas ideal om en herredømmefri samtale, hvilket udspringer af, at Ricoeur betoner, at der indgår magtstrukturer i alle samtaler. I tillæg til dette opfatter Ricoeur idealet om den herredømmefri samtale som en abstraktion; hvilket Ricoeur funderede i det hermeneutiske perspektiv, der påpeger at mennesket aldrig kan kaste sin *væren i verden* af sig og indgå i en upartisk diskurs. Det vil sige, at mennesket til enhver tid har sine historiske erfaringer med sig, som frigørelsesinteressen udspringer fra og har til formål at overskride (Juul, 2012: 140). Hvilket skal forstås på den måde, at forskeren medbringer sine erfaringer og forforståelser med sig ind i et forskningsfelt. Det epistemologiske udgangspunkt og dermed erkendelse, er i Ricoeurs kritiske hermeneutik begrænset af *endelighedens lov*; hvilket skal forstås på den måde, at historien både muliggøre og begrænser,

hvad personer kan tænke og erfare (Juul, 2012: 140). Dette til trods er forståelseevnen ikke fuldstændigt knyttet til det værende, idet den indlejrede forestillingsevne sætter mennesket i stand til at overskride historien. Hvorfor der åbnes op for en kamp mod udfordringerne, der fremkommer af sociale praksisser og etablerede værdier (Ricoeur i Juul, 2012: 140-141). I specialet udspringer den kritiske fornuft fra erfaringer og oplevelser med det at arbejde og studere hjemmefra, hvor landet ikke er underlagt restriktioner som følge af en pandemi; i forlængelse heraf, udspringer den kritiske fornuft fra de forforståelser som jeg (specialets forfatter) inddrager i specialet (jf. afsnit 1.2.). Denne kritiske fornuft medbringes i undersøgelsen af den historiske situation: nedlukningen af Danmark som følge af sundhedskrisen corona pandemien Covid-19 og de erfaringer, som det at arbejde hjemmefra har medført. Erfaringerne med at udføre arbejdsopgaverne fra hjemmet, som følge af sundhedskrisen, er de som den kritiske fornuft på den ene side vil afspejle og på den anden side vil søge at overskride til en vurdering af påvirkningen på arbejdsmiljøet, sundheden og handlekapaciteten. Ifølge Ricoeur, er mennesket et historisk og samfundsmæssigt væsen, hvorfor kritiske normer er forbundet til mennesket. I forlængelse heraf er kritiske normer en del af samfundskritikken, og udgør derved en modmagt overfor den eksisterende magt (Juul, 2012: 141); hvorfor forforståelserne og dermed det normative standpunkt inddrages gennem hele specialeprocessen; forforståelserne udspringer fra teorien og er således teoretiske forforståelser. I forlængelse heraf vil der indgå beskrivelser af, hvad der *er* og vurderinger af, hvad der *bør* være. Ydermere kommer forforståelserne og det normative standpunkt til udtryk i blandt andet analysen, hvorfor disse elementer også inddrages i empiriindsamlingen, bearbejdningen af empirien og i diskussionen. Herudover som en kritik af de eksisterende rammer for det at arbejde fra hjemmet under nedlukningerne med de restriktioner, der forårsagede ændrede betingelser for udførelsen af opgaverne fra hjemmet.

Ifølge Ricoeur har den kritiske hermeneutik til opgave at forholde sig kritisk til overleveringen af traditionerne, hvorfor der er fokus på forestillingsevnen kritiske mulighedsbetingelse; herved er en kobling til kritisk teori muliggjort. I forlængelse heraf inddrages et normativt standpunkt, der skal anskues hermeneutisk; hvilket vil sige, at normative standpunkter skal opfattes som et udkast, og derved bearbejdes i den hermeneutiske cirkel (Juul, 2012: 142). Det kritiske perspektiv er i kritisk hermeneutik kontekstbundet og derfor hverken universelt eller overhistorisk; hvorfor det kritiske perspektiv udgør en "[...] overskridelse af det værende i tanken." (Juul, 2012: 141). I forlængelse heraf opfattes forholdet mellem det værende og mulighedsbetingelserne som dialektiske; hvilket i denne sammenhæng skal forstås på den måde, at personers historicitet og tidslighed udgør den ene side. På den anden side står muligheden for en reflektiv forholden til institutionaliserede rutiner og tilgange

(Juul, 2012: 141). I tillæg til dette forandrer den historiske proces rutiner og tilgange, hvilket medfører at idealerne ændres (Juul, 2012: 141). Idealerne skal i denne forstand forstås som normer og forestillinger om, hvordan noget kan eller bør ændres. Specialets kritiske perspektiv er med udgangspunkt i den kritiske hermeneutik, kontekstbundet; hvorfor der eksisterer et dialektisk forhold mellem specialets forfatter og betingelserne. Disse betingelser giver mulighed for kritisk at reflektere over fund, der fremkommer i bearbejdningen af empirien og den videre analyse. Hvilket for specialet omhandler en analyse af påvirkningen på handlekapaleten, arbejdsmiljøet og sundheden ved det at udføre arbejds- og studieopgaver fra hjemmet. Dette ideal bliver i specialet udfordret gennem dialog og argumentation og derved diskuteret og revurderet gennem specialeprocessen.

3.1.2. Forskerrolle i Kritisk Hermeneutik

I den kritiske hermeneutik er udgangspunktet for enhver erkendelse forforståelserne der medbringes i forståelsesprocessen; hvorfor disse forforståelser skal sættes i anvendelse. De inddragede forforståelser i specialet er udfoldet i afsnit 1.2. Herudover skal forskeren på trods af sine forforståelser, være åben overfor udfordringer gennem undersøgelsen (Juul, 2012: 143). Jeg (specialets forfatter) har gennem specialeprocessen søgt, på trods af forforståelserne, at være åben over for det nye, der kunne fremkomme; hvorfor også problemformuleringen er blevet revurderet løbende.

Det normative standpunkt, som forforståelserne udgør, skal begrundes og ekspliciteres, da dette udgør forudsætningen for dets anvendelse; hvorefter det kan revurderes og korrigeres som følge af nye erfaringer. Ydermere udgør denne begrundelse og eksplicitering af forforståelserne, forudsætningen for at læserne kan forholde sig til præmisserne for undersøgelsen (Juul, 2012: 143). I specialet udgør forforståelserne det inddragede teoretiske fundament; hvilket fundes i at disse udgør forestillinger om, hvad der er, og hvad der bør være. I forlængelse heraf omhandler det normative standpunkt en forståelse af, hvad det indebærer, hvis der skal eksistere et godt arbejdsmiljø og sundhed i hjemmet samt hvordan dette påvirker handlekapaleten. I tillæg til dette omhandler det normative standpunkt en forståelse af, at øgede krav og forventninger, som følge af en acceleration i samfundet, kan påvirke sundheden negativt. Det vil med andre ord sige, at specialets normative standpunkt omhandler et ideal om handlekapalet, sundhed og arbejdsmiljø, og dermed også forforståelse om, at såvel ydre som indre krav og forventninger samt livsbetingelser påvirker disse.

Afprøvningen af de inddragede forforståelser, indebærer dialog med det praksisnære og konkrete; fortolkningernes kvalitet afhænger af argumenternes styrke, og dermed overbevisningskraften (Juul, 2012: 143). Hvilket for denne undersøgelse betyder, at det er sammenhængen mellem argumenterne

og fortolkningerne samt deres relevans og overbevisningskraft, der determinerer deres kvalitet. Det normative standpunkt skal ifølge Juul (2012), danne grundlaget for kritikken, der i specialet udfolder sig som en fortolkning af påvirkningen på handlekapaciteten, sundheden og arbejdsmiljøet gennem analysen og diskussionen. I tillæg til dette en fortolkning, og dermed analyse og diskussion af, hvilke muligheder der åbnes op for i forbindelse med at opnå kompetencer til at kunne håndtere relationerne og de udfordringer som de personer der udfører deres arbejds- og studieopgaver fra hjemmet konfronteres med. Idealer kan, som nævnt, ikke betegnes som universelle, hvorfor idealet er forbundet til en bestemt situation og kontekst (Juul, 2012: 144), der netop udgør sundhedskrisen og nedlukningerne af Danmark.

3.1.3. Kvalitetssikring i projektet

Validitet er i hermeneutikken en *argumentationsdisciplin*, hvorfor ingen fortolkninger er endelige; dog kan disse fortolkninger konfronteres med modfortolkninger og modargumenter (Ricoeur i Juul, 2012: 135). Således indgår de fremkomne fortolkninger i specialet i en cirkulær proces mellem andre fortolkninger, hvor det bliver et spørgsmål om argumenternes styrke, der netop er forbundet til en specifik kontekst og situation. I forlængelse heraf, fortolker forskeren den sociale virkeligheds møde med idealet og forholder sig til denne; hvorfor også denne fortolkning og følgende konklusion, står åben over for modargumenter og kritik (Juul, 2012: 144).

I hermeneutikken er det virkningshistorien, der afgør, hvilke argumenter der er mest troværdige. Konklusioner og fortolkninger er i et kritisk hermeneutisk perspektiv hverken neutrale eller objektive, idet disse til enhver tid er funderede i et kritisk perspektiv. Udgangspunktet for kritiske perspektiver er de inddrage sociale teorier om mennesker og samfund, idet disse udspringer af personers erfaringer fra den sociale virkelighed (Juul, 2012: 144). I forlængelse heraf er hermeneutikkens validitet kommunikativ og pragmatisk, hvorfor det er argumenternes styrke, der afgør validiteten (Juul, 2012: 134). Den kommunikative validitet omhandler argumenternes styrke og overbevisning for resultaterne til andre personer. Den pragmatiske validitet omhandler at fremstillingen af resultaterne skal vise deres anvendelighed og nyttighed i forhold til forståelsen og håndteringen af problematikker i det faktisk levede liv (Juul, 2012: 134). Hvorfor validiteten af argumentationerne i specialet skal fremstå overbevisende, sammenhængende og konsistente, samt stærkere end mangfoldigheden af argumentationerne.

Fortolkeren møder til enhver tid den sociale virkelighed med dels et åbent sind og dels forforståelser, idet fortolkeren til enhver tid inddrager sine forforståelser i forståelsesprocessen. Forståelsesprocessen danner, som tidligere nævnt, grundlaget for erkendelse; hvorfor nogle forforståelser er

bevaringsværdige og andre må forkastes. I tillæg til dette skal forskeren bringe sine forforståelser i spil i forhold til en vurdering af disse (Juul, 2012: 145). I relation til specialet betyder dette, at de inddragede forforståelser anvendes gennem specialeprocessen. I tillæg til dette, er det særligt gennem analysen og diskussionen, at de vurderes i forhold til, hvorvidt de er bevaringsværdige eller om de skal forkastes. Den hermeneutiske cirkel er i Ricoeurs kritiske hermeneutik en vekselvirkning mellem forskerens kritiske idealer og den sociale virkelighed, hvori disse udspringer og retter sit kritiske perspektiv mod. Det vil sige, at der eksisterer et dialektisk forhold mellem det kritiske standpunkt (ideal) og den sociale virkelighed (Juul, 2012: 146). Dette skal forstås på den måde at et kritisk ideal indebærer en forståelse af den sociale virkelighed som den er, og samtidig er det umuligt at kritisere den sociale virkelighed uden et ideal for, hvad et godt liv er og dermed, hvilke betingelser der danner grundlaget for det gode liv (Juul, 2012: 146).

3.1.4. Koblingen mellem videnskabsteori, teorier og sundhedsforståelse

I afsnittet forefindes en redegørelse af koblingen mellem de anvendte teorier, sundhedsforståelse og videnskabsteorien i specialet.

Den første teoretiker er Hartmut Rosa, som betegnes som en kritisk teoretiker (Rosa, 2014: 115); hvilket giver en god sammenhæng med specialets videnskabsteoretiske standpunkt: kritisk hermeneutik. Dette funderes i at Rosas accelerationsteori bidrager med et kritisk perspektiv på samfundet; hvorfor denne teori udgør det normative standpunkt i specialet. Såvel den kritiske hermeneutik som kritisk teori har en realistisk ontologi, og inddrager et normativt standpunkt, hvormed den sociale virkelighed mødes. Disse to videnskabsteoretiske retninger adskiller sig dog ved at hermeneutikken er en fortolkningsdisciplin; kritisk teori er en forklaringsdisciplin, hvortil der er knyttet et frigørende aspekt (Juul, 2012: 355). I forlængelse heraf er hermeneutikkens ontologi baseret på, at fænomener, skal forstås i kontekster (Egholm, 2014: 91), hvorimod kritisk teoris ontologi er baseret på, at fænomenerne skal undersøges i forbindelse med et emancipatorisk sigte (Juul, 2012: 320).

Den anden teoretiker, der inddrages i specialet, er Michel Foucault, som har sine rødder i socialkonstruktivismen, hvilket kommer til udtryk i hans anskuelse af sociale relationer (Egholm, 2014: 168). Foucault udgør et supplement til Rosas accelerationsteori, idet Foucaults teori om magt bidrager med en forståelse af magtforhold og strukturer i sociale sammenhænge. I specialet adskiller Foucaults epistemologi og ontologi sig fra det inddragede videnskabsteoretiske standpunkt; dog anvendes

disciplinerings-teorien til at skabe forståelse og redegørelse af forhold om magt. Herudover udgør Foucaults disciplinerings-teori en af forforståelserne i specialet.

Wackerhausen beskæftiger sig med flere interesseområder; herunder sygdoms- og sundhedsbegreber (pure.au.dk). Wackerhausen fokuserer, ifølge profilen på Aarhus Universitet, på blandt andet identitet, arbejdspladser og kompetenceudvikling. Dette fokus samt sundhedsforståelsen det åbne sundhedsbegreb er overensstemmende med specialets emne, der indgår i feltet om personers sundhed i en specifik kontekst. I Specialet udgør Wackerhausens åbne sundhedsbegreb, sundhedsforståelsen og dermed også en forforståelse af sundhed.

De inddragede teorier og derved også specialets sundhedsforståelse supplerer hinanden på trods af forskellige videnskabsteoretiske standpunkter og positioner, idet de hver især på den ene side udtrykker sig om samfundet, og på den anden side kan give en indsigt i påvirkningerne på arbejdsmiljø, sundhed og handlekapacitet.

3.2. Metode – Interview

Dette afsnit omhandler den kvalitative metode det semistrukturerede interview. I specialet vil interviews blive udført over kommunikationsteknologier idet restriktionerne vedrørende forhindring af smittespredning af Covid-19 har været medvirkende til, at fysiske interview udgjorde en udfordring.

3.2.1. Semistrukturerede interview

Semistrukturerede interview er en kvalitativ forskningsmetode, der foregår som en interaktion mellem interviewer og interview-person (Tinggaard & Brinkmann, 2015: 36). I tillæg til dette er formålet med det semistrukturerede interview dels at tilvejebringe beskrivelser af de tematikker, forskeren har udformet for undersøgelsen fra den sociale virkelighed; hvorefter udsagn fra det pågældende interview meningsfortolkes. Dels er formålet med det semistrukturerede interview at afdække tematikkerne med ikke fastlåste forsknings- og interviewspørgsmål, hvorfor rækkefølgen og formen kan ændres (Kvale & Brinkmann, 2015: 177-178). Hvilket skal forstås på den måde, at det semistrukturerede interview guides af en række på forhånd nedskrevet spørgsmål, der indeholder de tematikker, forskeren ønsker fortolket og analyseret. I forlængelse heraf skal forskeren forholde sig åbent i forhold til den viden som interview-personen besidder og derved også lade sig belære af denne (Kvale & Brinkmann, 2015: 178). Hvilket er overensstemmende med det videnskabsteoretiske perspektiv, kritisk hermeneutik. I forlængelse heraf besidder forskeren i enhver interviewsituation egne forforståelser;

hvilket eksempelvis kan være viden om emnet for interviewet, der medvirker til at danne forståelsen for emnet, hvorved relevante og gode spørgsmål kan stilles (Tanggaard & Brinkmann, 2015: 37-38). I tillæg til dette optages det semistrukturerede interview oftest til senere transskription (Tanggaard & Brinkmann, 2015: 36). Hvilket også foretages i dette speciale med interview-personernes samtykke. Forskningsinterview er ikke neutrale, idet forskeren, forud for selve interviewet, har et specifikt planlagt formål med udførelsen af interviewet, hvorfor interviews adskiller sig fra den almene hverdags-samtale (Tanggaard & Brinkmann, 2015: 37).

I udformningen af det semistrukturerede interview er det en fordel at begynde med *hvad* spørgsmål. Disse spørgsmål indeholder den viden, forskeren ønsker tilvejebragt gennem interviewet. I forlængelse heraf er det første skridt i det semistrukturerede interview at tematisere, hvilken viden der er nødvendig at tilvejebringe; hvilket eksempelvis kan opnås gennem relevant kendskab til det pågældende emne gennem litteratursøgning og -læsning (Tanggaard & Brinkmann, 2015: 37). Hvorfor jeg (specialets forfatter) blandt andet har læst forskellige forskningsartikler om arbejdsmiljø, sundhed og handlekapacitet i forbindelse med udførelsen af arbejds- og studieopgaver fra hjemmet.

Tematisering handler om at ekspliciterer og formulerer formålet med undersøgelsen; samt eksplicitering af, tematikker der er nødvendige at undersøge forud for selve interviewet (Kvale & Brinkmann, 2015: 154). I tematiseringen stilles der hvorfor og hvad spørgsmål; idet sådanne spørgsmål kan være medvirkende til på den ene side, at ekspliciterer formålet for undersøgelsen. På den anden side kan hvad og hvorfor spørgsmål ekspliciterer tematikkerne der ønskes undersøgt (Kvale & Brinkmann, 2015: 154). I tillæg til dette omhandler tematisering, formuleringen af forskningsspørgsmålene samt afklaring, tematikkerne for undersøgelsen teoretisk (Kvale & Brinkmann, 2015: 157).

3.2.2 Interviewguide

Det semistrukturerede interviews struktur er oftest formet på baggrund af en interviewguide; defineret som et script (Kvale & Brinkmann, 2015: 185; Tanggaard & Brinkmann, 2015: 38). Interviewguiden danner grundlaget for det semistrukturerede interview, der kan være styret af teori; hvilket afhænger af de forforståelser som forskeren medbringer i interviewsituationen (Tanggaard & Brinkmann, 2015: 38). I forbindelse med det semistrukturerede interview indeholder interviewguiden, tematikkerne der ønskes undersøgt; hvilket forskningsspørgsmålene omhandler, og fra forskningsspørgsmålene udledes der en række interviewspørgsmål, der omhandler det pågældende tema (Kvale & Brinkmann, 2015: 185).

Med udgangspunkt i ovenstående blev der for specialet udformet 2 interviewguides, hvilke var specificeret til henholdsvis arbejdstagere og studerende (Bilag 5 & 6). Interviewguidene blev udformet i en tabel, hvor den ene kolonne udgjorde forskningsspørgsmålene og den anden kolonne udgjorde interviewspørgsmålene. Hvilket Kvale & Brinkman (2015: 38) påpeger, er en måde hvorpå interviewet kan blive struktureret på. Med udgangspunkt i Kvale & Brinkmann (2015: 186) blev forskningsspørgsmålene formuleret i et teoretisk og akademisk sprog, og interviewspørgsmålene blev formuleret i hverdags sproget; hvilket er mere forståeligt for interview-personen. I tillæg til dette er forskningsspørgsmålene baseret på det teoretiske og normative udgangspunkt; forforståelserne i specialet (Bilag 5 & 6). Interviewguidene til specialet havde et indledende punkt, hvori interview-personerne blandt andet blev oplyst om hensigten med interviewet; som Tanggaard og Brinkmann (2015: 41) opfordrer til.

3.2.3. Interviewundersøgelsens design og udførelsen af interviewet

I afsnittet redegøres, der for designet af interviewundersøgelsen og selve udførelsen af interviews. Interviewundersøgelsens design omhandler rammerne for interviewet og derved designet af interviewundersøgelsen (Kvale & Brinkmann, 2015: 162; Tanggaard & Brinkmann, 2015: 42).

Invitationsbrevet blev først lagt op på de sociale platforme Facebook og Instagram. Ugen efter blev dette revideret og genoplagt på Facebook, Instagram og LinkedIn; hvorved kontaktoplysninger fremgår (Bilag 7). Herudover blev der givet mulighed for deling af opslaget; hvilket havde til formål at opnå en bredere geografisk kontaktflade. En person, der også udgør en tæt relation til specialets forfatter, tog direkte kontakt via opslaget, en anden tog kontakt via Messenger, hvorfra der blev etableret dato for afholdelsen af disse to interview. Gennem deling af opslaget og ved formidling af kontakt gennem en studiekammerat, som også er uddannet socialrådgiver blev der etableret to yderlige interview via mail (Jf. afsnit 3.2.4.) for nærmere information om interview-personerne.

Under gennemførelsen af interviewet blev der søgt at etablere en god relation til interview-personerne. Dette blev med udgangspunkt i Kvale & Brinkmann (2015: 183) søgt etableret gennem aktiv lytning til, hvad interview-personerne ønskede at formidle; samt ved, at jeg (specialets forfatter) udviste interesse, respekt og forståelse for interview-personens livsbetingelser og det som den pågældende person ønskede at fortælle. Hvorfor jeg (specialets forfatter) har forholdt mig åben over for det, som interview-personerne har ønsket at fortælle; hvilket er blevet gennemført ved at stille opfølgende spørgsmål på udsagnene. I tillæg til dette vekslede (specialets forfatter) mellem den

pågældende interviewguide og det interview-personen ytrerede, med henblik på, at sikre at forskningsspørgsmålene blev besvaret. I forlængelse heraf blev interviewene lydoptaget, hvilket Kvale & Brinkmann (2015: 236) påpeger, giver interviewer mulighed for at fastholde fokus på emnet og interaktionen mellem interviewer og interview-person. Alle interviews er i specialet blevet lydoptaget for dels at kunne være aktiv lyttende og åben over for interview-personerne; dels netop for at fokus kunne bevares på emnet og interaktionen. I forlængelse her af er interviews blevet lydoptaget med henblik på senere transskribering; hvilket er blevet foretaget af specialets forfatter, der har gennemført interviews. I tillæg til dette påpeger Tanggaard & Brinkmann (2015), at det er at foretrække, at det er intervieweren der transskriberer lydmaterialen, idet analysen netop er en fortløbende proces gennem bearbejdningen af empirien.

Under interviewsituationen blev der søgt at etablere en afslappet atmosfære, hvor jeg (specialets forfatter), med udgangspunkt i Kvale & Brinkmann (2015: 183) på den ene side, har forholdt mig bevidst omkring den viden jeg ønskede tilvejebragt. På den anden side var formålet at skabe en tryk interaktion mellem mig selv og den pågældende interview-person; hvilket var med henblik på at give interview-personen mulighed for at fortælle om de emner som måske var vanskeligt at fortælle om.

Hvert interview blev indledt med en redegørelse af formålet med interviewet, lydoptagelsen og dennes formål samt om interview-personen havde spørgsmål før interviewet blev påbegyndt; hvilket er i tråd med Kvale og Brinkmanns (2015: 183) beskrivelse af udførelsen af interviews. I tillæg til dette, blev hvert interview afsluttet med en debriefing (Kvale & Brinkmann, 2015: 183), ved at jeg (specialets forfatter) informerede interview-personen om, at interviewet havde nået sin afslutning; hvorfor der ikke var flere spørgsmål i relation til interviewet. I tillæg til dette blev interview-personen spurgt, hvorvidt denne havde nogle spørgsmål til mig (specialets forfatter) med eller uden optagelse; samt hvordan det havde påvirket interview-personen at deltage i interviewet. Disse to afsluttende spørgsmål blev stillet med henblik på, dels at give interview-personerne mulighed for at give feedback på interviewet og, hvordan deltagelsen umiddelbart havde påvirket dem; dels blev spørgsmålene stillet for på den måde at give interview-personerne mulighed for at uddybe udsagn eller fortælle noget nyt.

3.2.4. Præsentation af interview-personer

I dette afsnit vil interview-personerne blive præsenteret. Ud af de 4 interview-personer har 1 udtrykt ønske om at blive anonymiseret, hvorfor navet på denne person er blevet ændret. De øvrige navne er ikke blevet anonymiseret, dog anvendes udelukkende deres fornavne, hvorfor efternavne ikke

fremstår i transskriptionerne. Alle interviews er blevet foretaget over Microsofts kommunikationsteknologi Teams.

Marianne er en 40-årig kvinde, der bor alene med sin datter i en lejlighed på Sjælland; Marianne (40 år) har en kæreste som hun jævnligt ser, også under nedlukningerne i det omfang det er muligt. Marianne læser til Teknisk Designer, og har en elevplads. På interview-tidspunktet er Marianne tilbage på den pågældende erhvervsskole i forbindelse med en skoleperiode, hvorefter hun skal tilbage til elevpladsen. Mariannes arbejde består i at skulle modellere i 3D i pc-programmer; disse 3D modeller som hun udfører, er i form af industrielementer og produkter samt arbejdstegninger til disse. Marianne har arbejdet hjemmefra under begge nedlukningerne; henholdsvis som elev på elevpladsen og erhvervsskolen, hvor hun modtager undervisningen over Teams. Interviewet foretages først over Messenger og siden hen Discord; Marianne sidder fysisk under interviewet i sit hobbyrum, hvor hun også modtager den virtuelle undervisning, og udfører sine arbejds- og studieopgaver; hobbyrummet var tidligere Mariannes soveværelse, som hun har konverteret til at være et hobbyrum.

Marianne og jeg (specialets forfatter) er tidligere studiekammerater fra det tidligere Københavns pædagogseminarium, og har kendt hinanden i 18 år. I forlængelse heraf betegner Marianne og jeg (specialets forfatter) hinanden for rigtige gode veninder, hvilket viste sig at være en udfordring i begyndelsen af interviewet. Udfordringen bestod i at både Marianne og jeg oplevede det som akavet, at skulle sidde over for hinanden som interviewer og interview-person. Oplevelsen af at situationen var akavet forsvandt dog undervejs i interviewet, idet dialogen blev mere flydende; hvilket dog forblev inden for rammerne af udførelsen af interviewet. Efter interviewet blev samtalen mere venskabelig, hvilket skal forstås på den måde, at samtalen ikke længere var præget af, at jeg skulle tilvejebringe empiri i forbindelse med specialets fokus.

Zahraa er en 20-årig kvinde, der bor hos sin mor i en lejlighed sammen med hendes 3 søstre; alle fire søstre modtager online undervisning fra hjemmet som følge af nedlukningerne. Zahraa går på Københavns Universitet, hvor hun læser Retorik på 2. semester. Zahraa er gennemgået overgangen mellem gymnasiet, hvor hun til den afsluttende eksamen og den større skriftlige opgave SRP modtog online undervisning via Teams, til Københavns Universitet. Zahraa arbejder som mentor ved siden af studierne; jobbet omhandler undervisning af børn i folkeskolen i de fag som de har vanskeligt ved. Under nedlukningerne har Zahraa ikke kunne undervise sine elever, hvilket er opstartet igen i forbindelse med at Danmark åbnede op igen i marts.

Under interviewet sidder Zahraa på sit værelse, hvor hun også til dagligt sidder og modtager online undervisning via kommunikationsteknologien Zoom. Under interviewet medvirkede en forringet internetforbindelse til at udsagn skulle uddybes og gentages som følge af frossen skærm; skærmen var frosset, men det var lyden ikke; lyden 'hakkede' til tider.

Louise er en 47-årig kvinde, der bor i en 2-etagers lejlighed med hendes 2 børn på henholdsvis 10-11 (4. klasse) og 13 år i en 7/7-ordning; hvilket betyder at Louise har sine børn hver anden uge. Louise er uddannet socialrådgiver og arbejder for Borgercenter Børne- og unge i distriktet Valby-Vesterbro-Kongens Enghave, og har forud for interviewet gennemført flere møder med forskellige borgere og skoler. Louises arbejde består i, at rådgiver skoler, daginstitutioner og forældre samt at yde rådgivning til organisationens sagsbehandlere.

Louise har på interviewdagen siddet ved sit køkkenbord under de møder hun har deltaget i forud for interviewet; hvorfor hun inden interviewet startede satte sig over i en sofa. I tillæg til dette har Louise ikke et hjemmekontor, hvorfor hun skiftevis sidder enten ved køkkenbordet eller i en sofa; under interviewet skiftede Louise siddeplads.

Signe har valgt at blive anonymiseret, hvorfor kendetegn for Signes identitet anonymiseres. Signe er en 44-årig kvinde, der bor alene med sin hund i en lejlighed på Sjælland. Signe er uddannet socialrådgiver og arbejder for Borgercenter Børn og unge, hvilket er en organisation inden for Borgerforvaltningen, hvis gren retter sig særligt mod børn og unge. Under interviewet sidder Signe i en lydtæt telefonboks på sin arbejdsplads. Denne telefonboks er udformet som en boks med blot et enkelt vindue, og er placeret inde på selve arbejdspladsen. Når Signe udfører sine arbejdsopgaver fra arbejdspladsen, sidder hun ved sin arbejdsplads på et kontor som hun deler med 4 andre socialrådgivere og sagsbehandlere. Når Signe udfører samme arbejdsopgaver fra hjemmet, sidder hun enten i køkkenet eller i stuen. Interviewet blev afbrudt i slutningen af interviewet; sandsynligvis på grund af dårlig forbindelse; jeg (specialets forfatter) ringede Signe op via hendes arbejdstelefon og afsluttede interviewet på denne måde.

3.2.5. Ethiske overvejelser i forhold til anvendt metode

Dette afsnit fungerer som en redegørelse for de etiske overvejelser, som blev foretaget i forbindelse med udførelsen af det semistrukturerede interview.

Ethiske overvejelser udføres oftest i forbindelse med det kvalitative forskningsinterview; dog er etik ifølge Kvale og Brinkmann (2015: 105) forbundet til hele forskningsforløbet. Følgende begreber

anvendes ofte i forbindelse med anvendelsen af kvalitative forskningsmetoder: *informeret samtykke, fortrolighed, konsekvenser og forskerrolle* (Kvale & Brinkmann, 2015: 105).

Inden interviewets begyndelse blev interview-personerne informeret om deres rettigheder i forbindelse med deltagelsen. I tillæg til dette blev interview-personerne informeret om formålet med interviewet og deres deltagelse; hvilket er elementer i det som kaldes informeret samtykke (Kvale & Brinkmann, 2015: 116). Informeret samtykke omhandler således, at interview-personer skal have adækvat information; idet beslutningen om deltagelsen skal kunne foretages på et informeret grundlag. I forlængelse heraf blev interview-personerne informeret om, hvorvidt og for hvem transskriptionerne var tilgængelig; hvilket er det som Kvale & Brinkmann (2015: 117) betegner som det etiske element *fortrolighed*. I forlængelse heraf blev det vurderet, at deltagelsen ikke var forbundet med negative eller positive konsekvenser, som Kvale & Brinkmann (2015: 118) påpeger, kan have en betydning personernes hverdagsliv. Dette betyder, personer ikke må være dårligere stillet efter undersøgelsen end før deltagelsen (Kvale & Brinkmann, 2015: 119). Gennem interviews har jeg (specialets forfatter) søgt at skabe en relation til interview-personen, der bar præg af tillid, tydelighed og åbenhed. Hvilket omhandler det fjerde aspekt *forskerens rolle* i de etiske overvejelser (Kvale & Brinkmann, 2015: 119).

3.3. Analysestrategi

Dette afsnit er en redegørelse for den anvendte analysestrategi, der i specialet også er fremgangsmåden i specialet.

Såvel forskningsdesignet som den metodologiske tilgang er i specialet abduktiv qua det videnskabs-teoretiske perspektiv. I tillæg til dette funderes den abduktive tilgang i, at forforståelserne (jf. afsnit 1.2.) er funderet i det teoretiske fundament, hvorfor disse danner baggrunden for undersøgelsen, interviewguiden, problemformuleringen og den anvendte metode. Fortolkningen af empirien foretages derfor ud fra de inddragede teoretiske forforståelser. I tillæg til dette styres analysen af det forudgående meningsfortolkende og -kondenserende kodningsarbejde; hvilket med udgangspunkt i Kvale & Brinkmann (2015: 271; 272; 276) udgør bearbejdningen af empirien. Hvorfor der foregår en vekselvirkning mellem forforståelserne og den indsamlede empiri. Forforståelserne vil i diskussionen blive vurderet i forhold til, hvorvidt de er bevaringsværdige eller om de skal forkastes; hvilket er en del af den kritiske hermeneutik (Jf. afsnit 3.1.3.). Analysestrategien er dermed også fremgangsmåden i specialet, hvorfor problemformuleringen danner grundlag for specialeforløbet; ud fra

problemformuleringen er der blevet udarbejdet 4 arbejdsspørgsmål. Arbejdsspørgsmålene er blevet udarbejdet ud fra såvel problemformuleringen som forforståelserne, der som nævnt udgør det teoretiske fundament; hvorfor der foregår en abduktion mellem forforståelserne (Wackerhausen, Rosa og Foucault) med deres begrebsapparat, interview-personer og den indsamlede empiri. Herudover er empirien blevet bearbejdet gennem meningsfortolkning og -kondensering med anvendelse af begreberne til kategorisering og fortolkning (Tanggaard & Brinkmann, 2015; Kvale & Brinkmann, 2015).

Analysens resultater har sammen med forforståelserne dannet baggrunden for diskussionen; hvilket har ført til konklusionen og dermed besvarelsen af problemformuleringe. Dette medvirker til at fastholde den røde tråd gennem specialet, og i forlængelse heraf skabes der sammenhæng mellem specialets dele. For læsevenlighedens skyld er en del af analysestrategien at anvende de firkantede parenteser [...] i analysen i forbindelse med passager, der i det pågældende udsagn fjernes; herudover anvendes den firkantede parentes med tekst indeni [tekst] til forklaring af, hvad der foregår, samt hvad det er udsagnet handler om; hvilket gør udsagnet mere læsevenligt.

3.3.1. Kodning

De anvendte teoriers begrebsapparat danner grundlaget for kodningsarbejdet, hvorved der opnås en teoretisk forståelse af empirien. Begreberne udgør derved indikatorerne for, hvad der i specialet søges at trække ud af empirien. I forlængelse af dette er interviewguiden ikke blevet anvendt i bearbejdningen af empirien; hvorfor det er begrebsapparatet fra det teoretiske fundament og sundhedsforståelsen der hovedsageligt anvendes i kodningen.

Kodning handler om at danne kategorier, der er anvendelig til at identificere relevante elementer i empirien for det pågældende projekt; koderne kan være teoridrevet, hvilket betyder at det er koder, der på forhånd er determineret (Tanggaard & Brinkmann, 2015: 47), hvilket gør sig gældende for specialet. Følgende koder er anvendt i specialet:

- overvågning	- autonomi	- psykisk og fysisk sundhed
- Disciplinering	- acceleration	- rammer/betingelser
- mål (ægte og uægte)	- fremmedgørelse	- arbejdsmiljø
- handlekapacitet	- relationer	

Disse koder vil blive anvendt på handlinger, udsagn, relationer, situationer, betydninger, som ifølge Tanggaard & Brinkmann (2015) er elementer, der kan kodes.

4. Analyse

Dette kapitel omhandler analysen, som er inddelt i 2 tematikker, der ønskes analyseret gennem fortolkning af udsagn fra interview-personerne og de inddragede teoretiske forforståelser; og derved en vekselvirkning mellem empirien og de teoretiske forforståelser. Disse teoretiske forforståelser vil blive udfordret ud fra de resultater, analysen vil tilvejebringe, i forbindelse med en vurdering af, hvorvidt de er bevaringsværdige eller må forkastes. Tematikkerne udspringer fra problemformuleringen, arbejdsspørgsmål og forforståelserne; herudover er de samme temaer blevet identificeret gennem bearbejdningen af den indsamlede empiri.

Tematikkerne vil blive analyseret ud fra interview-personernes oplevelser og erfaringer med det at udføre arbejds- og studieopgaverne fra hjemmet i samspil med de inddragede teoretiske forforståelser; dog med udgangspunkt i problemformuleringen. Temaerne der vil blive analyseret, er som følger: *Arbejdsmiljø i kontekst og arbejdsmiljømæssige udfordringer og andre psykosociale forhold.*

4.1. Arbejdsmiljø i kontekst

Arbejdsmiljø eksisterer ikke blot på en arbejdsplads; arbejdsmiljø forefindes også på uddannelsesinstitutionerne; her kaldes det blot studie- og læringsmiljø. I tillæg til dette omhandler såvel studie- som arbejdsmiljø det, at kunne udføre sine opgaver sikkert og forsvarligt, som arbejdsmiljøloven foreskriver (Arbejdstilsynet, 2014). Hverdagen ændrede sig, som nævnt i afsnit 1.2. for den danske befolkning, hvilket medførte forskellige udfordringer som følge af corona pandemien Covid-19 og restriktioner, som nedlukningsperioderne er et eksempel på. På trods af, at personer har denne samme livsbetingelse Covid-19 og dens konsekvenser, kan udfordringerne opleves forskelligt fra person til person. Hvilket funderes i at personer netop har forskellige forudsætninger for dels at udføre de givne opgaver fra hjemmet; dels besidder forskellige funktioner og roller. Med udgangspunkt i Wackerhausen (2005) kan man derfor sige, at personers kontekstafhængige handlekapacitet påvirkes forskelligt, idet denne skal ses kontekstuelt og i relation til det pågældende subjekts mål, livsbetingelser og handlefærdigheder; hvorfor også personers psykiske og fysiske sundhed påvirkes forskelligt. I tillæg til dette er arbejds- og studiemiljø ikke blot noget der forefindes på arbejdspladsen eller på uddannelsesinstitutionerne; tværtimod forefindes arbejds- og studiemiljøet de steder, hvorfra såvel arbejdstagere som studerende udfører deres arbejds- og studieopgaver; forskellige former af gruppearbejde; undervisning og møder etc.

Interview-personerne har som nævnt i afsnit 3.2.4. udført deres respektive arbejds- og/eller studieopgaver, modtager undervisning, afholdt møder etc. fra hjemmet. I visse situationer har Louise og Signe dog udført arbejdsopgaverne fra deres respektive arbejdspladser. Interview-personerne har i forbindelse med udførelsen af arbejds- og/eller studieopgaverne anvendt forskellige teknologier som Teams og Zoom og stationære og bærbare computere. I tillæg til dette har Louise og Signe (3.4.2) en høj grad af autonomi til at vurdere, hvorfra deres arbejdsopgaver skal udføres qua deres funktion i samfundet, der udgør en kritisk funktion. Signe (Bilag 4) udtrykker at det at arbejde hjemmefra er et spørgsmål om arbejdsopgavernes karakter; i tillæg til dette udtrykker Louise:

”[...] en typisk hverdag [...] starter [...] med, at jeg [...] orienterer mig om, hvad jeg har i kalenderen [...] Så en typisk dag er sådan en veksling mellem det at arbejde hjemme og så skulle ud [...] til de her fysiske møder, enten inde på kontoret eller ude på skolerne” (Bilag 3: 3).

Med udgangspunkt i Wackerhausen (2005), har Louise og Signe mulighed for at foretage kritiske og rationelle vurderinger af, hvorvidt arbejdsopgaverne skal foretages fra hjemmet eller uden for hjemmet; hvorfor det kan argumenteres at Signe og Louise har en høj grad af autonomi i deres arbejde. Modsat er Marianne og Zahraa underlagt andre livsbetingelser, idet deres funktion i samfundet ikke udgør en kritisk funktion qua deres arbejds- og studieopgaver (jf. afsnit 3.2.4.). Hvorfor Marianne og Zahraa ikke har en tilsvarende mulighed for kritisk og rationelt at vurdere, hvorfra de skal udføre deres opgaver som Signe og Louise. Dog oplever Louise (Bilag 3), at hun i højere grad bør udføre sine arbejdsopgaver fra hjemmet som følge af, at hendes børn har været hjemme under nedlukningerne. I forlængelse heraf oplever Louise (Bilag 3), at hun ikke kan være fysisk på arbejdspladsen, som følge af, at restriktionerne ikke kan overholdes på arbejdspladsen på baggrund af fysiske forhold. Med udgangspunkt i Wackerhausen (2005) påvirkes Louises handlekapacitet, i form af at forskellige konteksters handlefærdigheder skal anvendes i den samme kontekst. I forlængelse heraf har Marianne og Zahraa forskellige psykiske og fysiske handlefærdigheder qua, hvor de befinder sig i deres uddannelsesforløb og -område (jf. afsnit 3.2.4.). Med udgangspunkt i Wackerhausen (2005) er de fire interview-personers arbejdsmiljø i hjemmet tæt forbundet med deres kontekstafhængige handlekapaciteter. I tillæg til dette er arbejdsmiljøet knyttet til personernes sundhed, idet Wackerhausen (2005) påpeger, at det sunde subjekt besidder adækvat handlekapacitet; hvilket interview-personerne besidder i et vist omfang. Hvilket funderes i, at personers arbejdsmiljø i hjemmet er individualiseret idet

medarbejdere og studerende hovedsageligt står med ansvaret for, at de kan udføre deres arbejds- og studieopgaver fra hjemmet; hvilket funderes i at der i arbejdsmiljøloven står, at arbejdsgiver ikke har ret til at vurdere dette arbejdsmiljø i hjemmet (Arbejdstilsynet, 2014). I tillæg til dette adskiller arbejds- og studiemiljø i sig fra arbejds- og studiemiljø på de respektive arbejdspladser og uddannelsesinstitutioner. Argumentationen for denne adskillelse funderes i, at livsbetingelserne på trods af at være sammenlignelige eller forskellige, netop kan opfattes forskelligt fra person til person. I tillæg til dette påvirkes den kontekstafhængige handlekapacitet også forskelligt uanset ligheder og forskelle i personers livsbetingelser. Hvilket funderes i, at Wackerhausen (2005) pointerer, at sundhed og livsbetingelser kan opfattes meget forskelligt fra person til person. I forlængelse heraf har Marianne og Louise (jf. afsnit 3.2.4.) begge børn, der har været hjemme under nedlukningerne til at modtage online undervisning; hvilket har påvirket Marianne og Louise forskelligt i forbindelse med udførelsen af deres respektive arbejds- og/eller studieopgaver; hvilket udfoldes i afsnit 4.2.4. Med udgangspunkt i ovenstående kan det argumenteres, at arbejds- og studiemiljøet i hjemmet er anderledes end arbejds- og studiemiljøet på selve arbejdspladsen og uddannelsen; blandt andet som følge af nedlukninger og andre restriktioner, der medfører at såvel studerende som medarbejdere skal udføre deres arbejdsopgaver under andre forudsætninger end forud for nedlukningerne og de øvrige restriktioner. Hvorfor også handlekapaciteten, som er en relation mellem subjektets mål, livsbetingelser og handlefærdigheder (Wackerhausen, 2005), påvirkes forskelligt for forskellige personer; eller for den samme person.

De fire interview-personer har som følge af nedlukninger og øvrige restriktioner udført deres arbejdsopgaver over en skærm; dog er det ikke muligt for arbejdsgiveren eller den respektive skole, at undersøge, hvorvidt medarbejdere eller studerende afholder regelmæssige pauser mellem møderne, undervisning eller i udførelsen af arbejdsopgaver mens dette udføres fra og i hjemmet; arbejdsmiljøloven foreskriver netop at personer skal have mulighed for regelmæssige pauser og andet arbejde når arbejdet foregår over en skærm (Arbejdstilsynet, 2014). Det kan dog være vanskeligt for arbejdsgiveren at sikre at reglerne overholdes på trods af, at arbejdsmiljøloven dikterer, at det er arbejdsgiverens ansvar (Arbejdstilsynet, 2014). I forlængelse heraf påpeges det i arbejdsmiljøloven, at medarbejderen skal medvirke til at reglerne overholdes (Arbejdstilsynet, 2014); hvilket som det er blevet beskrevet i afsnittet kan vanskeliggøres af blandt andet personers boligforhold og øvrige livsbetingelser.

4.2. Arbejdsmiljømæssige udfordringer og andre psykosociale forhold

Arbejdsmiljø omhandler, som tidligere nævnt, alle forhold der psykisk og fysisk påvirker personers sundhed, og dermed deres handlegapacitet i forbindelse med udførelsen af deres arbejds- og studieopgaver (jf. afsnit 1.5.1.3.). I tillæg til dette omhandler arbejdsmiljøet de forhold, der har betydning for, hvorvidt personer kan udføre deres arbejds- og studieopgaver sikkert og forsvarligt, som arbejdsmiljøloven foreskriver (Arbejdstilsynet, 2014). I forlængelse heraf har det at udføre arbejds- og studieopgaver fra hjemmet medført forskellige udfordringer for såvel interview-personerne som den øvrige danske arbejdsstyrke (jf. afsnit 1.2.). Arbejds- og studieopgaverne omhandler såvel de subjektive arbejds- og studieopgaver som arbejdstagere og/eller studerende har qua deres funktion og uddannelse, og de opgaver der indebærer gruppearbejde og/eller anden samarbejde med andre personer og faggrupper. Arbejds- og studiemiljøet i hjemmet omhandler således, ligesom arbejds- og studiemiljøet på arbejdspladserne og uddannelsesinstitutionerne de fysiske og psykosociale forhold, der potentielt påvirker personers fysiske og psykiske sundhed (jf. afsnit 1.5.1.3.). I tillæg til dette, har de hjemsendte personer oplevet udfordringer på deres arbejdsmiljø i hjemmet (jf. afsnit 1.2.); disse udfordringer kan, som nævnt opleves forskelligt fra person til person. Herudover kan der være forskel på, hvorvidt udfordringerne opfattes som udfordringer. Mulige udfordringer, som personer kan blive konfronteret med, når de arbejder og/eller studerer hjemmefra, er blandt andet at have børn og partner hjemme, manglende kollegial støtte, dårlige fysiske og psykiske livsbetingelser, handlefærdigheder samt forringet handlegapacitet som følge heraf (jf. afsnit 1.2.). På trods af at de fire interview-personer har ligheder og forskelle i deres livsbetingelser, forskellige funktioner i samfundet, og forskelligartet uddannelser og arbejdsopgaver, har de oplevet almene udfordringer ved Covid-19 pandemiens konsekvenser forskelligt. Nogle af udfordringerne som interview-personerne blev konfronteret med, har de potentielt skulle konfronteres med uanset Covid-19, restriktioner og nedlukninger. Eksempelvis gennemgik Zahraa overgangen mellem gymnasium og universitet (Bilag 2); Mariannes datter blev syg, som følge af en sprængt blindtarm (Bilag 1). I tillæg til dette blev Marianne påvirket af, at hendes datter blev indlagt som følge heraf, idet dette medførte, at Marianne ikke kunne udføre nogle studieopgaver (Bilag 1). Med udgangspunkt i Wackerhausen (2005) kan det argumenteres, at Mariannes kontekstafhængige handlegapacitet blev forringet, idet hendes fysiske og psykiske handlefærdigheder blev reduceret, som følge af sygdom.

På trods af, at interview-personerne blev konfronteret med de førnævnte udfordringer, hvilket var en konsekvens af indførelsen af restriktioner og nedlukninger. Dette er dog ikke ensbetydende med at

udfordringerne opleves som udfordringer; tværtimod kan de opleves som muligheder for andre aktiviteter i hverdagen. Eksempelvis oplever Marianne ikke den ændrede hverdag anderledes end en hverdag uden nedlukning qua hendes arbejds- og studieopgaver:

”[...] en typisk dag; den er egentligt ikke så anderledes end en dag, hvor det ikke er en nedlukning; bortset fra at jeg sætter mig ind foran min computer [...] hjemmefra, men [...] jeg arbejder ved computere til hverdag [...] så den eneste forskel er egentligt bare, at jeg ikke [...] sætter mig ned i min bil og køre til min skole eller til mit arbejde [...] lige så snart at vi har haft vores fyraftensmøde, så har jeg jo fri. Jeg skal ikke ind i en bil og bruge en halv time til en time på motorvejen. Jeg kan bare gå i gang med at holde fri” (Bilag 1: 3; 9).

I tillæg til dette udtrykker Signe:

”[...] langt hen ad vejen [var der] nærmest ikke [...] noget at lave under første nedlukning fordi institutionerne lukkede ned. [...] og [...] så har det, [...] taget lidt fat igen [...] efter, [...] institutionerne og sådan noget [åbnede op igen], men også efter, at [...] Teams og sådan [blev oprettet] [...] Så jeg syntes faktisk i et godt stykke tid, har mit arbejde [...] ikke været specielt forhindret af Corona. [...]” (Bilag 4: 3).

Med udgangspunkt i Wackerhausen (2005) kan det argumenteres, at Mariannes kontekstafhængige handlekapacitet ikke har været påvirket af, at hun blev hjemsendt til at udføre sine arbejds- og studieopgaver fra hjemmet. Hvilket funderes i, at Marianne på trods af hjemsendelse, har kunne udføre sine opgaver ud fra hendes fysiske og psykiske handlefærdigheder. I forlængelse heraf blev Signes kontekstafhængige handlekapacitet hovedsageligt forringet under første nedlukning, da hun som følge heraf, ikke kunne udføre hendes arbejdsopgaver på grund af fysiske og organisatoriske forhold; såsom udtydelig information om, hvordan hun skulle stå til rådighed for sit arbejde (Bilag 4). I tillæg til dette oplever Louise (jf. afsnit 3.2.4.), ligesom Signe, også en udtydelig omkring det at arbejde hjemmefra. Hvilket for Louise dog i højere grad handler om en tydeliggørelse af ledelsens støtte til det at arbejde hjemme fra over for kolleger. I tillæg til dette udtrykker Louise, en manglende tydeliggørelse fra ledelsens side af, hvem der kan arbejde hjemmefra (Bilag 3). Med udgangspunkt i Wackerhausen (2005), er der risiko for, at Louises handlekapacitet forringes, såfremt denne tydeliggørelse

over for kolleger ikke forekommer. Hvilket funderes i, at hendes psykiske handlefærdigheder påvirkes af den manglende eksplicite opbakning fra ledelsens side; idet det skaber usikkerhed i det kollegiale fællesskab. Den manglende tydelighed fra ledelsens side, er således en psykosocial faktor, der påvirker arbejdsmiljøet og dermed sundheden for medarbejdere, der arbejder fra hjemmet. Med oprettelsen af Teams, blev det muligt for både Signe og Louise (jf. afsnit 3.2.4.), at udføre deres arbejdsopgaver under anden nedlukning; hvorfor dette for Louise har givet hende en ny forståelse af, at arbejdet kunne udføres på andre måder end forud for nedlukninger og Covid-19 (Bilag 3).

Med udgangspunkt i Rosa (2014) har den teknologiske acceleration derved muliggjort, at udførelsen af arbejdsopgaver ikke længere er afhængig af tid og rum; hvorfor Louises arbejdsopgaver har kunne blive udført hjemmefra med anvendelse af Teams. Dog er der risiko for at Louise kan blive fremmedgjort fra egne handlinger, hende selv og andre personer (Rosa, 2014), hvis opmærksomheden på de psykosociale forhold udebliver; eksempelvis manglende tydeliggørelse af blandt andet, hvordan arbejdet skal udføres.

4.2.1. Reduceret transporttid giver manglende pause

Udover oprettelsen af Teams, i forbindelse med at modtage undervisning og udførelsen af arbejds- og studieopgaver virtuelt og online, udgør den reducerede transporttid en ændring i hverdagen; hvilket for Marianne og Zahraa betyder en positiv ændring i deres hverdag (Bilag 1 & 2). I tillæg til dette anvender Marianne den reduceret transporttid på at hjælpe hendes datter med at komme i gang med at hendes online undervisning (Bilag 1); dels oplever Marianne, at hun kan holde fri med det samme hun logger af Teams:

”[...] den tid jeg ikke bruger på transporten, den har jeg jo så brugt på og hjælpe hende [datteren] med at komme i gang. [...] [og] lige så snart at vi har haft vores fyraftensmøde, så har jeg jo fri. Jeg skal ikke ind i en bil og bruge en halv time til en time på motorvejen. Jeg kan bare gå i gang med at holde fri” (Bilag 1: 6; 9).

I tillæg til dette, udtrykker Zahraa:

”[...] jeg synes egentligt, at jeg har haft mere tid til at fordybe mig i eksempelvis læsning og noget andet fordi, at meget af tiden [...], der før har [...] gået på transporttid og alle mulige praktiske ting [...] går på at jeg læser, slapper af [...] eller; tager mig noget for

eksempel kaffetid inden [...] undervisning; eller har haft tid til lidt flere ting [...] i løbet af dagen” (Bilag 2: 6).

Med udgangspunkt i Rosa (2014), har den reduceret transporttid for Marianne og Zahraa frigivet tid til andre aktiviteter som de forbinder med det gode liv; eksempelvis Zahraa der fordyber sig i ikke studierelateret aktiviteter, såsom læsning af anden litteratur og bage bagværk (Bilag 2). Marianne der, som følge af den reduceret transporttid, bruger mere tid sammen med hendes datter og kæreste samt udfører forbedringer på hendes hjem; hvilket hun ikke oplever, at hun havde tid til tidligere (Bilag 1). I forlængelse heraf, udtrykker Rosa (2014), at teknologisk acceleration, der netop omhandler acceleration inden for blandt andet kommunikation og transport, bør frigive mere fritid; hvilket det netop har for Zahraa og Marianne. Hvorfor det med udgangspunkt i Rosa (2014), kan argumenteres at teknologisk acceleration har været medvirkende til, at Marianne har fået mere fritid frem for en oplevelse af tidsnød. Endvidere kan det indikere, at Zahraa og Marianne har opnået handlefærdigheder til at forbinde forskellige kontekstafhængige handlekapaciteter, som Wackerhausen (2005) pointerer, relationen mellem subjektets mål, livsbetingelser og handlefærdigheder er.

Signe og Louise oplever, at den reduceret transporttid samt anvendelsen af Teams har medført øget mødeaktivitet qua deres arbejdsopgaver, end forud for Covid-19 og oprettelsen af Teams på deres respektive arbejdspladser (Bilag 1 & 2). I tillæg til dette påpeger begge, at transporten mellem møderne udgjorde en pause; eksempelvis udtrykker Signe om det at transportere sig fysisk fra et møde til et andet: *”Der er en pause forbundet med det [...]”* (Bilag 4: 19). Endvidere udtrykker Signe om det at anvende Teams og transporttiden:

”[...] Det kan godt være, at der sker lidt med energiniveauet [...] [ved] at have mere hjemme[arbejde] [...] og hvis det er, at [møderne] er på Teams. Altså fordi, der er noget med, at [...] blive lidt mere frisk af lige at skulle ud [på] en cykeltur og om man lige ser noget andet; altså er ude i luften; så det kan godt være, at [...] energiniveauet har [...] fået et lille nyk nedad [...] af at skulle sidde og glo på en skærm, nogle gange i en hel dag [...]” (Bilag 4: 18).

I tillæg til dette udtrykker Louise:

”[...] meget [...] drænet faktisk [energimæssigt] [...] og jeg tror [...] også, at det kan handle om, at [...] der er mere mødeaktivitet. [...] eller måske er det fordi, at man i den almindelige hverdag [...] har mulighed for lige at afkoble fra det ene til det andet [...] fordi der er lige den der transport i mellem møderne fra det ene sted til det andet [...] Og det gør den ikke på samme måde her [...] Og jeg synes at [...] det og være tillidsvækkende og [...] skabe en tryk ramme for de her samtaler jeg har [...] det kræver meget energi [...] og kræver en stor indsats fra min side [...] når vi gør det her på skærmen end hvis vi mødes [fysisk] [...]” (Bilag 3: 9).

Med udgangspunkt i Rosa (2014) kan det argumenteres, at den teknologiske acceleration med reduceret transporttid og anvendelsen af kommunikationsteknologier har muliggjort øget mødeaktivitet. I tillæg til dette påvirkes arbejdsmiljøet og sundheden dog af den manglende fysiske pause mellem møderne og derved handlekapaciteten, som Wackerhausen (2005) netop definerer som relationen mellem mål, livsbetingelser og handlefærdigheder. I tillæg til dette påpeges det netop i arbejdsmiljøloven, at personer der arbejder ved en skærm skal have mulighed for ændrede arbejdsstillinger og regelmæssige pauser eller andet arbejde (Arbejdstilsynet, 2014); hvilket som følge af bookingssystemet i Teams og den øgede mødeaktivitet ikke er en mulighed, medmindre Signe eller Louise afviser en mødeindkaldelse i deres online kalender. Med udgangspunkt i Foucault (1975) kan det argumenteres, at det at afvise en mødeindkaldelse ikke nødvendigvis oplever som en mulighed, idet kalenderen udgør en tidsplan, der viser, hvordan tiden skal anvendes og hvor; hvorfor det kan argumenteres at tidsplanen udgør et element i disciplinerings teknikken: aktivitetsstyring. I forlængelse heraf påpeger Foucault (1975), at en af taktikkerne inden for aktivitetsstyringen, er den udtømmende anvendelse af tiden. Denne taktik omhandler, at tiden ikke må stå ubenyttet hen; hvilket betyder at alle tidspunkter skal anvendes effektivt gennem inddeling af tiden (Foucault, 1975); eksempelvis kalenderen, der viser mødeaktivitet med tidspunkter. Hvorfor hverken Louise eller Signe afviser en mødeindkaldelse, da de som udgangspunkt har tid i tidsrummet frem for at der gives et rum for en pause mellem møderne eller muligheden for andet arbejde, som arbejdsmiljøloven foreskriver (Arbejdstilsynet, 2014). I forlængelse heraf er der risiko for, at Signe og Louise oplever en fremmedgørelse over for tiden, idet de med udgangspunkt i Rosa (2014), ikke oplever den samme anvendelse af tiden som forud for restriktionerne. Påvirkningen på sundheden, som følge af den manglende pause mellem møderne, oplevede Louise eksempelvis forud for interviewet, hvor hun havde haft 4 virtuelle møder (Bilag 3). Med udgangspunkt i Foucault (1975), kan det argumenteres, at Louise og Signe ikke har

fået etableret en stærk relation og balance mellem det at have virtuelle møder og det at holde en form for pause mellem møderne; hvilket de tidligere fik ved at transportere sig fysisk fra møde til møde. I arbejdsmiljøloven påpeges det, at personer, der arbejder ved en skærm i mange timer, skal have muligheder for regelmæssige pauser og/eller andet arbejde (Arbejdstilsynet, 2014); hvorfor det kan argumenteres at den øgede mødeaktivitet, er et brud på arbejdsmiljøloven. I tillæg til dette bør det derfor være en godkendt mulighed, at medarbejdere afviser mødeindkaldelser eller som minimum indlægge en pause mellem hvert møde.

4.2.2. Online undervisning og tekniske udfordringer

Marianne og Zahraa har som studerende under nedlukningerne modtaget undervisning virtuelt og online hjemmefra. Marianne giver, i interviewet, ikke udtryk for, at hun oplever tekniske udfordringer, hvilket kan være qua hendes uddannelse (jf. afsnit 3.2.4.) og handlefærdigheder i forhold til anvendelsen af forskellige teknologier (Bilag 1). Med udgangspunkt i Wackerhausen (2005), er Mariannes kontekstafhængige handlekapacitet adækvat; idet der er en sammenhæng mellem Mariannes handlefærdigheder, mål (opgaver) og livsbetingelser. Modsat oplever Zahraa tekniske udfordringer med anvendelsen af kommunikationsteknologien Zoom:

”[...] De 3 søstre [...] skal [...] også på Zoom og have undervisning [...] så der er lidt pres i forhold til internettet [...] og derfor kan det godt være lidt [...] svært; eller det kan godt lagge på Zoom [...] og det kan godt blive meget dårligt på nogle tidspunkter” (Bilag 2: 2; 3).

I tillæg til dette udtrykker Signe i forbindelse med anvendelsen af Teams:

”[...] jeg synes at det er så anstrengende [de tekniske udfordringer] [...] [at] [personer] ved skærmen [...] bare står og flimrer, eller hakken i lyden [...] Det fylder helt vildt meget når det er at der er tekniske udfordringer [...] og [...], sådan skulle sidde og være helt koncentreret om at kunne høre, hvad folk [...] prøver at sige hakkende. [...] det er drænende” (Bilag 4: 20; 21).

Med udgangspunkt i Wackerhausen (2005) oplever Zahraa og Signe en påvirkning på deres kontekstafhængige handlekapaciteter; idet henholdsvis modtagelsen af undervisning og udførelsen af arbejds- og studieopgaver netop vanskeliggøres af de tekniske udfordringer. I forlængelse heraf, er der med

udgangspunkt i Wackerhausen (2005) en risiko for, at Zahraa og Signes opgaver opfattes som uægte mål, idet de ikke kan løse de tekniske udfordringer qua deres handlefærdigheder; hvilket medvirker til at de ikke kan udføre deres studie- og arbejdsopgaver, når der er tekniske udfordringer. I forlængelse heraf, er der en risiko for, at Zahraa og Signe oplever en fremmedgørelse af egne handlinger; hvilket med udgangspunkt i Rosa (2014) betyder, at der er risiko for, at deres studie- og arbejdsopgaver fremstår som uvante aktiviteter, som følge af anvendelsen af teknologier som Teams og Zoom samt de tekniske udfordringer, der virker fremmede for udførelsen af studiet og møderne.

Det psykiske arbejdsmiljø består af psykosociale forhold, der påvirker den psykiske og fysiske sundhed såvel positivt som negativt (Arbejdstilsynet d.d.). Et eksempel på en sådan faktor kan være undervisernes tilgængelighed for elever og studerende; eksempelvis oplever Marianne, modsat Zahraa (Bilag 2), at hendes undervisere er blevet mere tilgængelig i det virtuelle klasserum end i det fysiske klasserum (Bilag 1: 5). Hvilket for Marianne betyder, at hun i højere grad har kunne opnå sparring ved tvivlspørgsmål i forbindelse med hendes opgaver og undervisning:

”Jeg synes faktisk [...] at det er blevet nemmere, ligesom at få fat på sin underviser [...] fordi når man sidder på skolen, så render de jo rundt til folk hele tiden, og så ved man ikke hvornår det er ens egen tur til at få hjælp. Her der kan man bare sige ”hey jeg har brug for hjælp til det her; kan du ikke lige ringe mig op?” [...] der er blevet mere tid til at man ligesom har den der koncentreret dialog med sin underviser.” (Bilag 1: 2).

Med udgangspunkt i Foucault (1975) kan det argumenteres, at underviseren har udviklet handlefærdigheder til at kode det virtuelle rum på en sådan måde, at anvendelsen er tydelig, hvorfor Marianne oplever, at hun har en øget mulighed for sparring i dette rum. I forlængelse heraf, er risikoen for at Marianne fremmedgøres fra hendes handlinger og objekter reduceres idet, der netop er blevet skabt en sammenhæng mellem opgaver, livsbetingelser og handlefærdigheder; hvilket Wackerhausen (2005) påpeger udgør den kontekstafhængige handlekapacitet. Dette argumenteres med udgangspunkt i Rosa (2014), der udtrykker, at fremmedgørelse af handlinger omhandler at de vante aktiviteter opleves som fremmed, som følge af nye teknologier, relationer og handlinger; hvilket i Mariannes tilfælde blandt andet er reduceret som en konsekvens af underviserens tilgængelighed. I tillæg til dette, har Marianne fået etableret en stærk relation mellem sig selv, de anvendte teknologier og opgaver, som kan være en indikator på det som Foucault (1975) betegner som krop-genstand relationen;

hvorfor fremmedgørelsen af objekter (Rosa, 2014) er reduceret. Zahraa oplever, modsat Marianne, at det virtuelle læringsrum er præget af usikkerheder, i forhold til udførelsen og forståelse af den pågældende opgave samt den tid, der fra underviserens side, sættes af til netop udførelsen af den pågældende opgave, når den udføres online (Bilag 2). I tillæg til dette udtrykker Zahraa om underviserens tilgængelighed i det virtuelle rum:

”[...] [jeg føler][...], at læreren måske [...] ikke kan fornemme så godt, hvor meget man har brug for at være sammen, og tale om tingene [...] fordi jeg tror ikke de har samme tidsfornemmelse end hvis vi var der fysisk [...] og derudover, så kan vi godt finde på, at vende tilbage til lokalet, hvis vi var der fysisk, og sige: [...] jeg har brug for at tale; så den her mulighed, den har man ikke [...] på samme måde [...] når man er på Zoom” (Bilag 2: 8).

Med udgangspunkt i Foucault (1975), kan det argumenteres, at Zahraa ikke har fået etableret et stærkt forhold mellem kroppen og genstanden, som Marianne har. Hvilket skal forstås på den måde, at Zahraa som følge af blot at have modtaget undervisning på Københavns Universitet i mindre end et år, ikke har opnået en stærk relation mellem undervisning, de givne opgaver og den teori, der er blevet undervist i. I tillæg til dette påpeger Foucault (1975), at taktikken krop-genstand netop omhandler en tilpasning af kroppen til de handlinger, der er involveret i forbindelse med udførelsen af en opgave; hvorfor disciplinering er et element i undervisning.

I forlængelse heraf oplever Zahraa, at underviseren forsøger at skabe en tidsplan i forhold til, hvor længe en skriveøvelse skal vare og, hvordan den skal udføres (Bilag 2). Hvilket med udgangspunkt i Foucault (1975) medfører, at Zahraa ikke kan etablere en relation mellem kroppen og genstanden (skriveøvelsen, gruppearbejdet og teorien); hvorfor der er risiko for at Zahraa fremmedgøres fra sig selv, og sine handlinger, som Rosa (2014) påpeger kan være en konsekvens ved teknologisk acceleration. Denne fremmedgørelse af den tilegnet teori, i forhold til Zahraas handlefærdighed til netop at koble teori på den pågældende skriveøvelse og i gruppearbejdet, er medvirkende til at Zahraas handlekapacitet forringes; hvorfor der med udgangspunkt i Wackerhausen (2005) ikke er sammenhæng mellem Zahraas stillede opgaver, livsbetingelser og handlefærdigheder. I tillæg til dette starter og slutter Mariannes dag med henholdsvis et morgen- og fyraftensmøde; hvorfor Marianne potentielt i højere grad end særligt Zahraa og Louise oplever, at hun ikke står alene med arbejds- og

studieopgaverne; hvilket netop påvirker handlekapaciteter, når flere kontekstafhængige handlekapaciteter eksisterer i den samme kontekst.

4.2.3. Fastholdelse

Arbejdstilsynet (d.d.) udtrykker, at arbejdsmiljøet også omhandler, hvordan arbejdet organiseres, hvilke opgaver der skal udføres; samt hvorfra dette foretages. I tillæg til dette udtrykkes det i Ottawa chartret, at et sundhedsfremmende element er, at personer opnår kompetencer til, at identificerer og realiserer mål, overskue verden og tilfredsstille behov (Komiteen for Sundhedsoplysning. 1988). Med udgangspunkt i dette bør arbejdet være organiseret på en måde, hvorpå personer opnår kompetencer til at kunne identificere og realiserer de stillede opgaver, ud fra personernes livsbetingelser; idet arbejdsmiljøloven foreskriver, at der skal være mulighed for regelmæssige pauser og andet arbejde, når personer arbejder ved en skærm over længere tid (Arbejdstilsynet, 2014). I forlængelse heraf oplever Marianne og Zahraa (jf. afsnit 3.2.4.), at det kan være vanskeligt at fastholde sig i den pågældende opgave og undervisning; om manglende fastholdelse i undervisningen under nedlukningerne, udtrykker Zahraa:

”Jeg kan godt mærke, at det er ved at blive lidt demotiverende [...]. Der er ikke noget der [...] fastholder ens opmærksomhed [...] også nogle gange, hvor man ikke rigtigt kan følge med fordi [...] man lige zoomer ud, så kan det være lidt svært at vende tilbage [...] og følge med i undervisningen igen” (Bilag 2: 12).

I tillæg til dette udtrykker Marianne:

”[...] Den største udfordring har nok været at fastholde sig selv i en [...] arbejdsrelateret situation [...] jeg er blevet bedre til det efterhånden som vi har gjort det mere og mere [...] men i starten var det meget sådan med [...] nu skal jeg arbejde fra 8 til 16, holde pause [...] ved en 12-tiden [...]. [jeg] Blev hurtigt distraheret af ting [...] [og] man kunne godt føle sig sådan lidt mindre produktiv en gang imellem” (Bilag 1: 4).

Med udgangspunkt i ovenstående udsagn kan det argumenteres, at Zahraa er og Marianne har været udfordret på deres psykiske arbejdsmiljø i forhold til fastholdelse i opgaven. Dog oplever Marianne, at hun er blevet bedre til at fastholde sig, idet hun har udført arbejdsopgaverne fra hjemmet over en længere periode og har tilegnet sig handlefærdigheder til netop, at udføre opgaverne fra hjemmet. I

forlængelse heraf påpeger Arbejdstilsynet (d.d.) at det psykiske arbejdsmiljø blandt andet omhandler arbejdets organisering og den pågældende opgave; hvorfor det kan argumenteres, at den manglende handlefærdighed til, at kunne fastholde sig i opgaven potentielt kan forefindes i den måde, hvorpå opgaven blandt andet struktureres organisatorisk. I tillæg til dette udtrykker Foucault (1975), at en disciplinerende teknik inden for aktivitetsstyring, blandt andet er at etablere en stærk relation mellem kroppen og den genstand som kroppen skal interagere med. Med udgangspunkt i dette kan det argumenteres, at Mariannes tidligere manglende evne til at fastholde sig selv i den arbejdsrelateret situation findes i, at hun ikke havde fået etableret en stærk krop-genstand relation. Hvilket kan være en konsekvens af en reduceret selvdisciplinering, der kan have været medvirkende til, at Marianne blev distraheret af ydre, ikke arbejdsrelateret faktorer. Hvorfor Mariannes kontekstafhængige handlekapacitet har været i risiko for at blive forringet. I forlængelse heraf udtrykker Zahraa, at hun skriver noter til forelæsninger etc. for at undgå de mange distraktioner, der forekommer i hjemmet. Med udgangspunkt i Foucault (1975) kan det argumenteres at Marianne i højere grad end Zahraa har fået etableret en stærk relation mellem hendes krop og hendes opgaver, såvel arbejdsmæssigt som skolemæssigt. Hvilket kan funderes i, at Zahraa er på andet semester på hendes uddannelsesforløb og Marianne er på det sidste hovedforløb i hendes uddannelsesforløb.

Den manglende aktivitetsstyring fra underviserens side kan være medvirkende til, at eksempelvis Zahraa har svært ved at fastholde sig i opgaverne, idet hun oplever, at underviseren på den ene side, ikke har fået etableret en stærk relation mellem kroppen og genstanden (undervisningen i forbindelse med anvendelsen af Zoom) i forhold til at afsætte nok tid af til den givne opgave.

4.2.4. Børn Hjemme

Arbejdstilsynet (d.d.) påpeger, at alle fysiske og psykosociale forhold, der påvirker personers fysiske og psykiske sundhed, er et element i arbejdsmiljøet; hvilket også gælder når arbejds- og studieopgaverne udføres fra hjemmet. Hvorfor det at have børn hjemme under nedlukningerne kan udgøre en psykosocial faktor, når personer udfører deres opgaver fra hjemmet. Personer, der arbejder hjemmefra, kan besidde forskellige positioner i hjemmet; eksempelvis rollen som forælder, IT-supporter, underviser, medarbejder etc.

Marianne og Louise har haft deres børn hjemme under nedlukningerne; begge kvinders handlekapacitet er adækvat i den forstand, at de ikke er forhindret i at udføre deres arbejdsopgaver. Dog er der risiko for, at arbejdsopgaverne kan udgøre det som Wackerhausen (2005) betegner som uægte mål, idet eksempelvis Louise oplever at skulle prioritere mellem børn og arbejde; hvilket medførte at Louise udviklede dårlig samvittighed over for hendes børn og arbejde, netop fordi hun oplever at skulle

vurdere, hvordan hun skal prioritere (Bilag 3). Med udgangspunkt i Wackerhausen (2005) er Louise påvirket på hendes psykiske handlefærdigheder, idet hun oplever, at hun i visse situationer er nødt til at prioritere arbejdet over hendes børn. Marianne derimod oplever ikke det at have sin datter hjemme på samme måde som Louise. Hvilket kan være funderet i, at Marianne har sin datter hjemme hele tiden, mens Louise har sine børn i en 7/7 ordning (Bilag 1 & 3); hvilket potentielt påvirker Louise i form af dårlig samvittighed over for hendes børn. I tillæg til dette udtrykker Louise, at hun får dårlig samvittighed, når hun oplever, at hun er nødt til at afvise hendes børns behov, som følge af at hun skal udføre sine arbejdsopgaver (Bilag 3). Hvorfor der er risiko for, at arbejdsopgaverne udgør uægte mål for Louise; hvilket ikke er noget Marianne oplever (Bilag 1). I tillæg til dette har Mariannes datter adgang til alle rum, undtaget hobbyrummet, hvorfra Marianne udfører hendes arbejdsopgaver i arbejds- og studietiden (Bilag 1). Louise derimod udfører arbejdsopgaverne fra køkkenet og stuen, hvorfor der ikke er en tydeliggørelse over for Louises børn, hvornår hun er på arbejde og, hvornår hun ikke er; som Marianne har. Denne manglende synliggørelse af, hvornår Louise er på arbejde, har pause etc., er medvirkende til, at hun oplever at være nødsaget til at afvise hendes børn, og sende dem tilbage på deres værelse, hvis hun sidder i møde (Bilag 3).

Marianne oplever ikke, at hendes arbejdsmiljø i hjemmet er påvirket af datterens tilstedeværelse og online undervisning fra hjemmet under nedlukningerne (Bilag 1). Modsat oplever Louise, at hendes psykiske arbejdsmiljø er under pres, som følge af en bekymring for hendes børns fysiske og psykiske sundhed, i relation til nedlukninger og det at modtage online undervisning fra hjemmet (Bilag 3). Med udgangspunkt i Wackerhausen (2005), er der en risiko for, at Louise oplever sine arbejdsopgaver som uægte mål, idet de på den ene side giver hende en oplevelse af dårlig samvittighed over for hendes børn. Hvilket opstår som følge af en oplevelse af ikke at kunne drage den omsorg for hendes børn som hun ønsker qua hendes arbejdsmæssige funktion (Bilag 3). På den anden side er der med udgangspunkt i Rosa (2014) risiko for, at Louise fremmedgøres fra hendes opgaver da de opleves som påtvunget. I forlængelse heraf er der med udgangspunkt i Wackerhausen (2005) risiko for, at Louises psykiske handlefærdigheder i forbindelse med udførelsen af hendes arbejdsopgaver påvirkes; hvilket er en konsekvens ved oplevelsen af konstant dårlig samvittighed overfor henholdsvis hendes børn og hendes arbejdsplads (Bilag 3). I tillæg til dette, oplever Louise nogle mønstre, som hun forbinder med en tidligere stressudvikling (Bilag 3); hvorfor der med udgangspunkt i Rosa (2014), er en øget risiko for, at Louise fremmedgøres fra hende selv og hendes handlinger; idet Louise potentielt begynder at oplever manglende sammenhæng mellem hendes handlinger i det daglige liv.

I forlængelse heraf er der risiko for, at Louises sundhed forringes, som følge af en utilstrækkelig handlekapacitet; hvilket kan argumenteres at være en konsekvens af, at de forskellige kontekstafhængige handlekapaciteter ikke kan forbindes. Hvilket er en konsekvens af, at forventningerne ikke er overensstemmende med de givne livsbetingelser, som Wackerhausen (2005) netop påpeger, er det som adækvat handlekapacitet er. Modsat har det at have barn hjemme under nedlukningerne ikke påvirket Mariannes kontekstafhængige handlekapacitet.

Endvidere udfører Marianne sine arbejdsopgaver fra sit hobbyrum, hvorfor hun, med udgangspunkt i Foucault (1975), har fået skabt et aflukket rum, der også for hendes datter er en synliggørelse af, hvornår Marianne er på arbejde og, hvornår hun ikke er. Louise derimod udfører sine arbejdsopgaver fra køkkenet eller stuen, hvorfor disse rum som udgangspunkt er anderledes kodet end Mariannes hobbyrum. Louise oplever, som nævnt, at hun får dårlig samvittighed over for hendes datter, når hun sender hende tilbage på værelset, når Louise sidder i et møde (Bilag 3). I forlængelse heraf udtrykker Wackerhausen (2005), at handlekapaciteten omhandler handlefærdighederne, mål og livsbetingelser. I Louise tilfælde udgør arbejdsopgaverne således uægte mål, idet Louise som tidligere nævnt, ikke i samme grad som Marianne, kan koble de forskellige konteksters opgaver sammen i den samme kontekst.

4.2.5. Arbejdets udførelse og tydeliggørelse af forventninger

Struktureringen af arbejdsopgaverne og forventninger til medarbejdere og studerende, udgør en af de såkaldte psykosociale faktorer, som Arbejdstilsynet (d.d.) påpeger har betydning for udførelsen af arbejdsopgaverne. Louise og Signe har qua deres arbejdsmæssige funktion, mulighed for at variere, hvorvidt de arbejder hjemmefra eller om de er fysisk på kontoret. Dette til trods oplever Louise, at hun i højere grad bør arbejde hjemmefra som følge af, en bekymring for hendes børns sundhed samt en bekymring for de fysiske arbejdsforhold på arbejdspladsen; eksempelvis overholdelsen af restriktionerne vedrørende afstand (Bilag 3). Signe har derimod en højere grad af selvstændighed i denne vurdering af, hvorvidt hun skal arbejde hjemmefra eller på kontoret; idet hun bor alene og derfor ikke har et udvidet ansvar for andre end sig selv og hendes hund (Bilag 4). Med udgangspunkt i Wackerhausen (2005) kan det derfor argumenteres, at Signe i højere grad end Louise har autonomi til kritisk og rationelt at vurdere, hvorfra arbejdet skal udføres. I tillæg til dette er der risiko for, at Louises arbejdsopgaver opleves som uægte mål, idet hun oplever at nedlukningerne påvirker hendes børns sundhed og dermed hendes sundhed. Marianne og Zahraa har qua deres uddannelser og dermed deres funktion i samfundet ikke autonomi til at kunne vurdere, hvorfra de skal udføre og modtage henholdsvis studie- og arbejdsopgaver samt undervisning.

Oplevelsen er de forskellige nedlukningsperioder varierer for interview-personerne. Signe oplever den første nedlukningsperiode som udfordrende, idet hun på den ene side skulle stå til rådighed for hendes arbejdsplads; uden en tydeliggørelse af, hvordan hun skulle stå til rådighed (Bilag 4). Hvorfor det med udgangspunkt i Wackerhausen (2005) først var med etableringen af Teams i den anden nedlukningsperiode, at Signe oplevede, at hun kunne udføre hendes reelle arbejdsopgaver. Hvorfor det kan argumenteres, at den teknologiske acceleration (Rosa, 2014) har muliggjort, at Signe har kunne udføre arbejdsopgaverne uafhængigt af, hvorfra de udføres. Ligesom Signe, oplever Marianne også forskelle i nedlukningsperioderne; eksempelvis oplever Marianne den første nedlukningsperiode, som mere udfordrende end den anden (Bilag 1). Hvilket funderes i, at Marianne under den første nedlukningsperiode oplevede, at forventningerne fra datterens skole vedrørende hendes undervisning hjemmefra ikke var tilpasset konteksten og livsbetingelserne i hjemmet. Hvorfor Marianne oplevede at det for hende ikke var muligt at leve op til de stillede forventninger qua hendes arbejdsopgaver fra elevpladsen (Bilag 1). For både Signe og Marianne udgør forventningerne, med udgangspunkt i Wackerhausen (2005), uægte mål idet, det for Signe ikke var tydeligt, hvordan hun skulle stå til rådighed for hendes arbejde og for Marianne i form af, at forventningerne var i et omfang, der ville forhindre hende i at udføre arbejdsopgaverne fra elevpladsen.

Marianne og Zahraa har, hvad der kan betegnes som et hjemmekontor. På trods af at begge rum har forskellige funktioner i dagligdagen, såsom henholdsvis hobbyrum og soveværelse; oplever Zahraa et behov for at variere, hvorfra hun udfører studieopgaver og forbereder sig til forelæsningerne. Dette behov oplever Marianne ikke, hvilket kan funderes i, at Mariannes rum i lejligheden er kodet til forskellige formål og anvendelse. Signe og Louise har ikke et hjemmekontor; hvorfor begge når de arbejder hjemmefra, enten sidder i deres respektive køkkener eller stuer. Med udgangspunkt i Foucault (1975) har Marianne således formået at foretage en kodning af rummets anvendelse. Hvorimod Signe, Louise og Zahraa i højere grad, er nødt til at veksle da deres rum ikke er blevet kodet i et omfang, der tydeligt illustrerer rummets anvendelse i arbejdsmæssig forstand. I tillæg til dette påpeger Signe, at det for hende ikke er en løsning blot at sætte en kontorstol ind (Bilag 4); hvorfor det er nødvendigt at kode rummet i en grad, der i højere grad udvider rummets anvendelse. På trods af en kodning af rummet udtrykker Marianne, at hun kan blive distraheret af forskellige ting; fx en YouTube video (Bilag 1). Dette med at blive distraheret af forskellige ting, er noget som også Zahraa udfordres af; hun forsøger at fastholde sig i opgaven ved eksempelvis at skrive noter (bilag 2). Hvorfra interview-

personerne udfører deres arbejdsopgaver kodes, med udgangspunkt i Foucault (1975) således ud fra rummets anvendelse og, hvordan det skal og kan anvendes.

4.2.6. Relationer

Psykosociale forhold, der kan påvirke det fysiske og psykiske arbejdsmiljø positivt og negativt, er eksempelvis de relationer, personer indgår i samt den indbyrdes adfærd i relationerne (Arbejdstilsynet d.d.). I forlængelse heraf udtrykker såvel Signe som Louise en oplevelse af, at deres nærmeste leder støtter dem i deres udførelse af arbejdsopgaverne (Bilag 3 & 4). Louise oplever dog en manglende støtte fra nogle kolleger, der har udtrykt tvivl vedrørende hendes udførelse af arbejdsopgaverne fra hjemmet. På trods af bekymringer angående hendes børns fysiske og psykiske sundhed og manglende kollegial støtte, udfører Louise hendes arbejdsopgaver:

”[...] jeg [...] vil sige, at jeg har passet mit arbejde til fulde [...] og [...] også fordi [...] at alle dem jeg samarbejder med, var lidt længe om at komme i gang med [...] at mødes virtuelt. Så inden det sådan blev stablet på benene, og vi fandt ud af i fællesskab [hvordan] vi [kan] gøre det [...] Så var der jo selvfølgelig dage, hvor der ikke lå særligt mange aftaler [...] i min kalender [...] det var jo så også særligt det, at [nogle kolleger] sådan anfægtede: jamen, hvad laver du så [...] Jamen så tog jeg nogle andre opgaver i huset, som at skrive undersøgelses-sager eller børnefaglige undersøgelser [...] Og gjorde noget der for ligesom også at have noget jeg kunne sidde med herhjemme [...]”
(Bilag 3: 6).

Med udgangspunkt i de psykosociale forhold, er der risiko for, at Louises arbejdsmiljø påvirkes negativt på grund af den manglende støtte og opbakning fra kolleger i forbindelsen med udførelsen af arbejdsopgaverne fra hjemmet. I forlængelse heraf er der risiko for, at Louise fremmedgøres over for andre personer; idet hun med udgangspunkt i Rosa (2014) oplever, at relationerne til nogle kolleger er blevet negativt påvirket i form af manglende kollegial støtte og en manglende tillid (Bilag 3). I tillæg til dette oplever Louise, et pres om at være fysisk til stede på kontoret frem for, at arbejde fra hjemmet; hvilket påvirker Louises arbejdsmiljø i hjemmet. I forlængelse heraf udgør den manglende kollegiale støtte en udfordring for Louise; idet hun ikke oplever en forståelse for de betingelser som hun konfronteres med i hverdagslivet med børnene hjemme under nedlukningerne (Bilag 3); hvorfor dette påvirker Louises arbejdsmiljø i hjemmet. Med udgangspunkt i Rosa (2014) er der risiko for, at Louise fremmedgøres fra sig selv og hendes kolleger; idet Louise oplever sine kolleger anderledes

end hun gjorde forud for nedlukninger og øvrige restriktioner. I forlængelse heraf oplever Louise, at hun positioneres som en dårlig kollega, hvilket påvirker arbejdsmiljøet i hjemmet og på arbejdspladsen og det kollegiale fællesskab. Med udgangspunkt i Foucault (1975), forsøger nogle af Louises kolleger, at positionerer hende i en magtrelation, hvor disse kolleger forsøger at udøve magt over Louise i forhold til, hvorfra hun kan udføre arbejdsopgaverne. I forlængelse heraf udtrykker Signe uvished om, hvor anset det er at udføre sine arbejdsopgaver hjemmefra; dog anvender Signe 'hjemmearbejde' frem for udtrykket at arbejde hjemmefra. I tillæg til dette, er det måske netop det element, at der ikke er en tydeliggørelse af, hvordan arbejdet skal udføres, hvordan der skal illustreres, at der arbejdes hjemmefra, samt hvordan man viser at der arbejdes hjemmefra der medvirker til denne positionering af kolleger, der arbejder fra hjemmet. I tillæg til dette sættes der et H i kalenderen når medarbejderne arbejder væk fra kontoret. Dette H i kalenderen er dog misvisende idet, det ifølge Signe både kan betyde at man netop arbejder hjemmefra, og det kan betyde, at medarbejderen er fysisk ude til møder på skoler eller daginstitutioner (Bilag 4). Med udgangspunkt i Arbejdstilsynet (d.d.) kan det argumenteres, at bogstavet H i kalenderen og den manglende tydeliggørelse og synlighed fra ledelsen udgør psykosociale faktorer, der påvirker sundheden og arbejdsmiljøet. I forlængelse heraf er der risiko for, at Louise og Signe fremmedgøres fra andre personer, sig selv og egne handlinger, som Rosa (2014) påpeger er et element i den sociale acceleration i samfundet; idet relationerne på den ene side fremstår som fremmede over for eksempelvis Louise. På den anden side, kan det som følge af manglende tillid og kollegial støtte netop medfører en fremmedgørelse af egne handlinger, idet det med udgangspunkt i Rosa (2014) opleves som at udføre vante opgaver med nye teknologier og nye relationer.

5. Diskussion

Kapitlet indeholder en diskussion af resultaterne fra analysen og de inddragede forforståelser. Diskussionen er opdelt i tre tematikker, der indeholder forforståelserne.

I forlængelse heraf vil de inddragede forforståelser blive vurderet i forhold til, hvorvidt de er bevaringsværdige eller om de må forkastes.

5.1. Vurderinger – forforståelser (bevaringsværdige/forkastes) pointer fra analysen

I afsnittene vil forforståelserne og resultaterne fra analysen blive diskuteret med inddragelse af arbejdsspørgsmålet: *Hvordan kan personer forbedre og opnå kontrol over egen sundhedstilstand under ændrede livsbetingelser?*

5.1.1. Mål indfris, identificeres og realiseres bedst, hvis personer besidder adækvat handlekapacitet

I analysen blev det tydeligt, at personers opgaver, uanset om det er studie- eller arbejdsrelaterede, bedst kan udføres, hvis personer besidder adækvate fysiske og psykiske kompetencer. Disse fysiske og psykiske kompetencer kan betegnes som handlefærdigheder, som Wackerhausen (2005) påpeger, har betydning for netop udførelsen af de mål (opgaver), som personer bliver stillet i hverdagslivet. I forlængelse heraf kan det argumenteres, at det ikke er nok at besidde adækvate handlefærdigheder, idet forskellige livsbetingelser, som analysens viste, kan påvirke udførelsen af de pågældende opgaver; fx manglende kollegial støtte, børn hjemme, tekniske udfordringer etc. Hvilket kan diskuteres ud fra Wackerhausens (2005) åbne sundhedsbegreb, der påpeger, at mål og handlefærdigheder afhænger af personens kontekstafhængige handlekapacitet. Argumentet bunder i, at handlekapacitet og arbejdsmiljø er tæt knyttet til hinanden, idet arbejdsmiljøet netop omhandler alle de fysiske og psykiske faktorer, der har betydning for, hvorvidt personer kan udføre deres arbejds- og/eller studieopgaver. Yderligere funderes dette i, at Wackerhausen (2005) definerer den sunde person, som et subjekt der besidder adækvat handlekapacitet til at indfri mål ud fra givne livsbetingelser og handlefærdigheder. Hvorfor det kan argumenteres, at det for den enkelte person fremmer sundheden, hvis opgaver efter en subjektiv rationel og kritisk vurdering, accepteres og/eller udvikles af personerne selv. Med andre ord, at de givne mål (opgaver) kan betegnes som ægte mål; hvilket funderes i Ottawa Charteret (Komiteen for Sundhedsoplysning, 1988), der udtrykker, at personers oplevelse af en psykisk, fysisk og socialt velbefindende, afhænger af deres kompetencer til at identificere og realiserer mål, tilfredsstille behov og overskue deres omverden.

Analysens viste endvidere, at den kontekstafhængige handlekapacitet påvirkes af, hvorvidt personer reelt har mulighed for at foretage kritiske og rationelle vurderinger af, hvorfra arbejds- og/eller studieopgaver udføres. Hvorfor det kan argumenteres, at personers autonomi ikke blot er et spørgsmål om muligheden for at foretage kritiske og rationelle vurderinger af opstillede opgaver (mål); autonomiens omfang afhænger ligeledes af de øvrige livsbetingelser som personer lever under. Eksempelvis Louise (Bilag 3), der på trods af autonomi til at foretage denne vurdering, i høj grad oplever at hun bør arbejde hjemmefra som følge af bekymring for hendes børns psykiske, fysiske og sociale velbefindende; samt det at hendes arbejdsplads har vanskeligheder med at overholde restriktionerne. I forlængelse heraf viste analysen, at personer, på trods af at besidde adækvate handlefærdigheder risikerer at blive fremmedgjort fra deres opgaver, dem selv og andre personer, som Rosa (2014) udtrykker, er en risiko ved den sociale acceleration. Denne fremmedgørelse medfører, som det blev tydeliggjort i analysen, at personers handlekapacitet reduceres, idet opgaverne (mål) kan opleves som uægte; hvilket netop kan være en konsekvens af andre livsbetingelser fx tekniske udfordringer, børn hjemme, manglende kollegial støtte og tillid etc. Med andre ord påvirkes den kontekstafhængige handlekapacitet af såvel ydre som indre faktorer i arbejdsmiljøet og i personers daglige liv. I tillæg til dette påvirkes arbejdsmiljøet i hjemmet af lignende faktorer som på de respektive arbejdspladser fx støj, afbrydelser fra børn og partner, der ønsker 'sparring', hjemmets indretning etc. Hvorfor arbejdsmiljø ikke blot er noget der eksisterer på en arbejdsplads; arbejdsmiljø forefindes de steder, hvorfra arbejdet udføres.

Arbejdsmiljøet og sundheden er, som ovenstående viser, tæt forbundet, idet arbejdsmiljøet netop omhandler alle fysiske og psykiske forhold, der påvirker personers sundhed. I tillæg til dette blev det, i analysen vist, at handlekapaciteten påvirkes af, at de fysiske og psykiske handlefærdigheder i en kontekst, konkurrerer med andre fysiske og psykiske handlefærdigheder i en anden når de forskellige kontekstafhængige handlefærdigheder eksisterer i den samme kontekst. Eksempelvis psykiske forhold som bekymringen for børn, manglende kollegial støtte, manglende tydeliggørelse af, hvordan arbejds- og studieopgaverne skal udføres etc.; hvilket eksisterer samtidig med, at personer skal udføre deres studie- og/eller arbejdsopgaver fra hjemmet. Herudover blev det i analysen tydeligt, at handlekapaciteten og sundheden påvirkes af, hvorvidt arbejds- og studieopgaver kan udføres sikkert og forsvarligt som arbejdsmiljøloven foreskriver (Arbejdstilsynet, 2014).

Med udgangspunkt i afsnittet kan det argumenteres at forforståelsen vedrørende sundhedsforståelsen er bevaringsværdig; idet analysen og diskussionen viser, at mål bedst indfries, identificeres og

realiseres, hvis personer besidder adækvat kontekstafhængig handlekapacitet, og dermed fysiske og psykiske handlefærdigheder. I forlængelse heraf viser analysen at personer der arbejder og studerer hjemmefra kan have et større behov for regelmæssige pauser i løbet af arbejds- og studiedagen, som følge af de forskellige funktioner personer kan have i hjemmet; idet forstyrrelser i hjemmet forekommer netop fordi det er i hjemmet. I tillæg til dette er den udvidet behov for regelmæssige pauser nødvendigt som følge af tid der anvendes foran en skærm; hvilket blandt andet fremkommer som følge af virtuelle og online møder, forelæsninger, gruppemøder etc. Det øgede behov for regelmæssige pauser når arbejdet udføres foran en skærm, er endvidere et argument, der anvendes i arbejdsmiljøloven (Arbejdstilsynet, 2014).

5.1.2. Social acceleration som følge af Covid-19

I analysen blev det endvidere vist, at den teknologiske udvikling har været medvirkende til, at personer kan arbejde og modtage undervisning fra hjemmet; hvilket nu i højere grad foregår virtuelt og online, som følge af Covid-19 og de restriktioner der var en konsekvens heraf. I tillæg til dette blev det vist i analysen, at personer der arbejder og/eller studerer fra hjemmet, kan besidde flere funktioner; hvorfor disse personer også besidder flere positioner i den samme kontekst fx forælder, medarbejder, kollega, IT-supporter, underviser, studerende etc. Ydermere fremkom det i analysen, at personer eksempelvis har flere møder lige efter hinanden, hvilke tidligere har været adskilt af en pause på grund af transport mellem møderne. I tillæg til dette udfører personer deres arbejds- og studiereleterede møder og/eller modtager undervisning online og virtuelt; hvilket har været medvirkende til at nogle personer som Louise og Signe (Bilag 3 & 4) kan opleve at være i tidsnød, som Rosa (2014) påpeger, kan være en konsekvens ved accelerationstypen acceleration af livstempoet.

Den reduceret transporttid kan som analysen viste påvirke personers psykiske og fysiske sundhed positivt og negativt. Den negative påvirkning på personers sundhed opstår, eksempelvis som Louise (Bilag 3), som følge af den reduceret transporttid og de øvrige livsbetingelser, at Louise udvider sin arbejdstid ved at starte sin arbejdsdag tidligere. For andre personer kan den negative påvirkning på sundheden også være i form af en forlænget arbejdstid, som følge af øvrige livsbetingelser når arbejdet og studierne udføres fuldtids fra hjemmet. Den negative påvirkning på sundheden kan, som vist i analysen, også opstå som følge af manglende pauser. Omvendt kan den reducerede transporttid påvirker personer positivt ved at frigive tid i hverdagen, til at personer kan udføre andre opgaver, der for disse personer fremmer det gode liv eller fremmer sundheden; eksempelvis fordybelse, forbedringer i hjemmet eller tilbringe mere tid med familien. Hvorved personer med udgangspunkt i Ottawa

Charteret opnår kompetencer til at have kontrol over og forbedre egen sundhedstilstand (Komiteen for Sundhedsoplysning, 1988).

I analysen og gennem specialeprocessen er det blevet tydeligt, at der er sket en acceleration af ændringer i samfundet som følge af Covid-19; eksempelvis nye måder at udføre arbejds- og studieopgaver, modtage undervisning og ikke mindst adfærdsændringer. Nedlukningerne, der har påvirket den fysiske og psykiske sundhed såvel negativt som positivt eksempelvis på det sociale, og på den fysiske og psykiske sundhed. Den negative påvirkning har eksempelvis været i form af manglende social kontakt for nogle personer, mens den for andre personer har gjort det muligt at fordybe sig i aktiviteter, der har været mere ønskeværdige for at fremme deres sundhed. Hvorfor det kan argumenteres, at der netop af sket en acceleration af social forandring i samfundet (Rosa 2014); hvilket eksempelvis den teknologiske udvikling har været medvirkende til i forhold til måder, hvorpå arbejds- og studieopgaver kan udføres på som følge af corona pandemiens konsekvenser; samt måder at modtage undervisning. Den teknologiske udvikling har endvidere været medvirkende til, at personer netop har kunne udføre deres arbejds- og studieopgaver virtuelt og online. Hvilket har medført en reduceret transporttid, der for nogle personer har frigivet tid til andre aktiviteter i hverdagslivet. Hvorfor dette kan argumenteres at være et udtryk for teknologisk acceleration, der gør det muligt at udføre opgaver uafhængigt af tid og rum, og derved frigive tid (Rosa, 2014).

Analysen viste at personers øgede arbejdsbyrde i høj grad er en konsekvens af mangfoldigheden af de positioner, som personer besidder i den samme kontekst, frem for en øget arbejdsbyrde, der fremkommer som følge af flere opgaver fra arbejdsgiverens side. Dette til trods viste analysen, at krav og forventninger ikke blot fremkommer fra arbejdsgiveren; tværtimod oplevede interview-personerne krav og forventninger fra eksempelvis dem selv, deres børn og/eller kolleger. Med udgangspunkt i Rosa (2014) kan det diskuteres, at den øgede mængde af krav og forventninger i denne mangfoldighed af positioner, i den samme kontekst, kan medføre fremmedgørelse af personer selv og andre, af personers handlinger og dermed deres opgaver; samt en fremmedgørelse af tid og rum. Hvilket i høj grad kan påvirke den kontekstafhængige handlekapacitet, og derved påvirkes handlekapaciteten netop af personers livsbetingelser, som Wackerhausen (2005) påpeger. I tillæg til dette fremkom det i analysen, at når positionerne påvirkes, er der risiko for forringelser på arbejdsmiljøet, som følge af en påvirkning på det kollegiale fællesskab; der særligt påvirkes negativt som følge af en manglende tydeliggørelse af forventninger og krav til arbejdet når de udføres fra hjemmet. Påvirkningen på det

kollegiale fællesskab kan endvidere fremkomme som følge af opfattelsen af begrebet 'hjemmearbejdet', og dermed en tvivlen på, hvad det reelt er kolleger foretager sig når de arbejder fra hjemmet; hvilket blandt andet Louise og Signe udtrykker (Bilag 3 & 4). I tillæg til dette viste analysen at tydeliggørelse af forventninger til sig selv og andre, tillid fra arbejdsgiver og kolleger, samt tydeliggørelse af, hvordan arbejds- og studieopgaver skal udføres, har stor betydning for såvel arbejdsmiljøet i hjemmet som for personernes generelle sundhedstilstand. I tillæg til dette, kan det diskuteres, at en manglende tydeliggørelse af forventninger, kan medføre en øget risiko for at personer fremmedgøres for sig selv, andre og deres handlinger; hvilket med udgangspunkt i Wackerhausen (2005) medfører en reducere af handlefærdigheder og dermed handlekapaciteten, idet personers kompetencer til at identificere og realiserer mål forringes, som WHO påpeger har betydning for personers oplevelse af et fuldstændig fysisk, psykisk og socialt velbefindende. Ydermere viste analysen at, handlekapaciteten kan blive påvirket af en manglende stærk etablering af relationen mellem krop-genstand (Foucault, 1975); hvilket etableres over tid, som det fremkom i analysen med Marianne, der netop udviklet denne stærke relation mellem de arbejds- og studieopgaver hun skal udføre fra hjemmet, og hendes viden og kompetencer.

Med udgangspunkt i ovenstående kan det argumenteres, at forforståelsen omkring acceleration som følge af Covid-19, er bevaringsværdigt. Dette funderes i, at restriktioner og nedlukninger har medført en række ændringer i samfundet, der netop har påvirket, hvorfra og hvordan personer udfører deres arbejds- og studieopgaver og, hvordan personer skal agere i relationerne etc. I forlængelse heraf har den sociale acceleration på nogle områder medført positive konsekvenser som eksempelvis frigivning af tid, der dog for nogle påvirkes af den sociale isolation, der er en konsekvens af restriktionerne. Endvidere påvirkes handlekapaciteten af forhold som en tydeliggørelse af arbejdsdagens start og slut. Ydermere blev det tydeligt gennem analysen, at såvel arbejds- som studieopgaver bedst kan udføres, hvis der er en tydeliggørelse af tillid til de personer der arbejder fra hjemmet fra ledelsen og kolleger; samt at der udvises hensyn til, hvorvidt personer har tilegnet sig adækvat fysiske og psykiske handlefærdigheder til udførelsen af arbejds- og studieopgaver. I tillæg til dette blev det tydeligt i analysen, at det er nødvendigt, at der er en tydeliggørelse af forventninger, personer har for sig selv og andre, tillid, samt en tydeliggørelse af, hvordan arbejds- og studieopgaver skal udføres når det gøres fra hjemmet ud fra livsbetingelserne; hvilket har stor betydning for såvel arbejdsmiljøet i hjemmet som for personernes sundhedstilstand. Hvis ikke der er denne tydeliggørelse, er der risiko for at personer fremmedgøres for sig selv, andre og deres handlinger; hvilket medfører reducere af

handlefærdigheder og dermed handlekapacitet. I tillæg til dette har autonomi stor betydning for, hvordan arbejds- og studieopgaver struktureres fra hjemmet da organisatoriske faktorer netop kan forhindre en reel autonomi.

5.1.3. Krav og forventninger samt øget behov for disciplinering og overvågning af medarbejdernes udførelse af arbejdsopgaver fra hjemmet

Gennem analysen blev det tydeligt at overvågning af medarbejdere ikke foregår fra ledelsen; tværtimod foregår denne overvågning snarere fra kolleger der vil have tydeliggjort, hvilke opgaver kolleger udfører fra hjemmet samt en tydeliggørelse af den anvendte tid på de pågældende opgaver. I forlængelse heraf blev det tydeligt, at disciplinering i det virtuelle rum fremkommer som en indre disciplinering i form af måden, hvorpå personer over for deres kolleger og dermed også leder kan illustrere, hvorfra deres arbejds- og studieopgaver udføres. Hvilket også omhandler, hvor langt de er i denne arbejdsproces; hvilket var tilfældet med Louise og Signe (Bilag 3 & 4). I forlængelse heraf vil der i forbindelse med læring altid foregå disciplinering i forbindelse med det at etablere en stærk relation mellem handlinger, udførelsen af studieopgaverne og den viden/teori, der skal kobles på den pågældende opgave; hvilket kan betegnes som det Foucault (1975) kalder disciplineringstaktik krop-genstand relation. I forlængelse heraf blev det tydeligt, at det virtuelle rum på nogle måder kan udgøre et disciplinerende rum, idet personer bliver mere opmærksomme på deres adfærd i det virtuelle rum end, hvis de var til stede i et fysisk rum. Hvilket eksempelvis Signe (Bilag 4) var meget opmærksom på til møderne med forældre, kolleger og skoler.

Ydermere blev det tydeligt gennem analysen, at det virtuelle rum ikke er en form for panoptikon; idet der med udgangspunkt i Foucault (1975) ikke er en bevidsthed om en konstant synliggørelse og overvågning forbundet med det virtuelle rum; tværtimod, er der snarere tale om, at personer bliver bevidste om deres egen synliggørelse i det virtuelle rum, hvor sansedtryk og anden stimuli udelukkende er den som eksempelvis computerskærmen tillader. I forlængelse heraf blev det tydeligt gennem analysen, at en manglende disciplinering fra ledelsen kan påvirke personers handlekapacitet. Hvilket skal forstås på den måde, at handlekapaciteten, arbejdsmiljøet og sundheden påvirkes negativt af en manglende tydeliggørelse af, hvordan arbejds- og studieopgaver skal foretages eller i det hele taget, hvorvidt det er muligt at udføre arbejds- og/eller studieopgaven; dermed påvirkes arbejdsmiljøet, sundheden og handlekapaciteten af en uddydelig ledelse, idet der med udgangspunkt i Foucault (1975) opstår en konflikt i magtrelationen mellem leder og medarbejdere, men også indbyrdes i relationerne mellem kolleger.

Analysen viste endvidere at arbejdsmiljøet og sundheden påvirkes af de muligheder personer har for selv, at strukturere deres arbejdsopgaver; hvilket også indbefatter måden, hvorpå personer skal tilkendes, hvorfra arbejdet udføres. I tillæg til dette påpeger Foucault (1975), at levende skemaer, som en online kalender er et eksempel på, er en måde at skabe mening, overvåge personers tilstedeværelse, og derved hvor de kan findes igen. I tillæg til dette, kan det at Signe (Bilag 4) eksempelvis skal sætte et H i den online kalender være misvisende, idet H'et i kalenderen har en dobbeltbetydning; idet den betyder, at der enten arbejdes fra hjemmet eller at medarbejderen har møder væk fra kontoret. Hvorfor denne utydelig også er medvirkende til at skabe et misvisende forhold omkring det at arbejde fra hjemmet, som det blev tydeliggjort i analysen. Handlekapaciteten, arbejdsmiljøet og dermed sundheden påvirkes, således af, at 'rummet' ikke er kodet tydeligt for personen, der skal anvende det pågældende rum; samt for personer der gerne vil have kendskab til andres tilstedeværelse. Med udgangspunkt i Foucault (1975) er denne kodning af et rums anvendelse, ikke blot en tydeliggørelse af rummets anvendelse; tværtimod kan kodningen også være en tydeliggørelse af adskillelsen mellem arbejds- og privatliv når begge kontekster skal sameksistere i den samme kontekst; hvilket blev tydeligt gennem analysen, at det ikke blot er et spørgsmål om inventar i rummet, det er også en tydeliggørelse for andre, hvad det er der foregår i rummet.

Med udgangspunkt i ovenstående er der nogle elementer i forforståelsen om disciplinering og overvågning der skal korrigeres og andre skal forkastes. Overvågningen foregår således ikke fra ledelsen, tværtimod er overvågning mere noget som foregår blandt kolleger i forbindelse med Covid-19 og dens restriktioner og det at udføre arbejdet fra hjemmet. I forlængelse heraf skaber rummet, hvorfra arbejds- og studieopgaver udføres mere en blot en tydeliggørelse af rummets anvendelse, det skaber også en tydeliggørelse af, hvornår personer har mulighed for at udføre andre opgaver end arbejds- og/eller studieopgaver. I tillæg til dette påvirkes personers positioner af en manglende tydelig ledelse, der netop overvåger og disciplinere medarbejderne i form af, hvordan og hvem der kan udføre arbejdet fra hjemmet; samt hvordan dette skal dokumenteres. I forlængelse heraf påvirkes relationerne og derved også magtrelationen når der er en manglende tydeliggørelse af forventninger og krav fra ledelsens side, når arbejdsopgaverne udføres fra hjemmet. Et element i denne forforståelse, der skal forkastes, er antagelsen om, at Covid-19 med restriktioner og 'hjemmearbejde' som følge, har medført et øget panoptikon som følge af anvendelsen af kommunikationsteknologier som Teams og Zoom.

6. Konklusion

Specialets problemformulering omhandler påvirkningen på handlekapaciteten, arbejdsmiljøet og sundheden af 'hjemmearbejdet' under corona pandemien Covid-19. Med udgangspunkt i analysen og diskussionen, kan det argumenteres, at handlekapaciteten, arbejdsmiljøet og sundheden er tæt forbundet. I tillæg til dette har corona pandemien Covid-19 med konsekvenser som nedlukninger, forsamlingsforbud og øvrige restriktioner medført at arbejdsmiljøet for nogle personer er blevet forringet på blandt andet det kollegiale fællesskab. Påvirkningen på dette psykosociale forhold ved arbejdsmiljøet er fremkommet blandt andet som en konsekvens af en manglende tydeliggørelse af arbejdsopgaven når den udføres fra hjemmet. Hvilket særligt under Covid-19 har været fremkommet fra ledelsens side. Tydeliggørelsen eller mangel på samme omhandler, hvordan udførelsen af arbejdet dokumenteres, når arbejdsopgaverne udføres fra hjemmet; hvilket dog ikke er en tydeliggørelse til ledelsen, tværtimod er det snarere en tydeliggørelse til kolleger.

Sundheden, arbejdsmiljøet og sundheden påvirkes endvidere af manglende regelmæssige pauser, manglende tillid fra kolleger samt en tydelig synliggørelse og adskillelse mellem, hvornår arbejdstiden starter og slutter, når arbejdet udføres fra hjemmet. Endvidere påvirkes handlekapaciteten, arbejdsmiljøet og sundheden, når personer ikke besidder kompetencerne til at forene forskellige konteksters handlefærdigheder; hvilket 'hjemmearbejdet' under Covid-19 har medført. Den sunde person besidder adækvat handlekapacitet, idet personer fysisk og psykisk kan udføre/indfri mål; hvilket bedst udføres, hvis arbejdsopgaverne kan betegnes som ægte mål. Handlekapaciteten, arbejdsmiljøet og sundheden påvirkes endvidere af, at på trods af at det fra arbejdspladsen kan være en valgmulighed at arbejde hjemmefra, er det ikke ensbetydende med at medarbejdere oplever det som en valgmulighed. Hvilket kan føre til en mistillid blandt kolleger, der netop påvirker handlekapaciteten, arbejdsmiljøet og sundheden. Endvidere påvirkes arbejdsmiljøet og sundheden negativt når medarbejdere og studerende oplever sig fremmedgjorte fra deres opgaver, dem selv, deres kolleger og familie. Hvilket påvirker handlekapaciteten negativt som følge af at arbejds- og/eller studieopgaver kan opleves som uægte mål som følge af eksempelvis en livsbetingelse som børn hjemme eller den føromtalt manglende kollegiale støtte.

Handlekapaciteten, arbejdsmiljøet og sundheden påvirkes endvidere af, hvorvidt personer har reel autonomi til at kunne foretage kritiske og rationelle vurderinger af, hvorfra arbejds- og studieopgaverne udføres; samt hvorvidt de besidder adækvate handlefærdigheder til udførelsen af arbejds- og/eller studieopgaverne. I tillæg til dette påvirkes handlekapaciteten, arbejdsmiljøet og sundheden af livsbetingelserne, idet personer på trods af at besidde adækvate handlefærdigheder, kan have

livsbetingelser i hjemmet, der påvirker udførelsen af de respektive arbejds- og/eller studieopgaver. Arbejdsmiljøet, sundheden og studiemiljøet påvirkes af lignende psykosociale forhold i hjemmet som på de respektive arbejdspladser og på uddannelsesinstitutionerne; eksempelvis psykosociale forhold som ændringer på relationerne i hjemmet og på arbejdspladsen og adfærden der foregår indbyrdes i relationerne. Ydermere afhænger påvirkningen på handlekapaciteten, arbejdsmiljøet og sundheden ved 'hjemmearbejdet' under corona pandemien Covid-19 af de pågældende arbejds- og/eller studieopgaver og handlefærdighederne.

Arbejdsmiljøet og sundheden påvirkes endvidere af en manglende procedure for, hvordan gruppearbejde og møder skal foretages fx antallet af møder umiddelbart efter hinanden, antallet af pauser under og/eller efter mødet og arbejds- og studieopgaver. Handlekapaciteten, arbejdsmiljøet og sundheden påvirkes endvidere af en manglende etablering af en stærk relation mellem kroppen og den genstand som kroppen skal interagere med; det vil sige en manglende etablering af en stærk relation mellem personers arbejds- og/eller studieopgaver og handlefærdighederne. Handlekapaciteten, arbejdsmiljøet og sundheden påvirkes negativt, hvis det rum, hvorfra arbejds- og/eller studieopgaver udføres i, ikke er kodet i forhold til dets anvendelse. Kodningen af rummets anvendelse er ikke blot en spørgsmål om disciplinering, tværtimod er kodningen af rummet også et spørgsmål om en tydeliggørelse for andre personer, der indgår i den pågældende kontekst. En manglende kodning af rummet, virtuelt eller fysisk, kan medføre at personer fremmedgøres fra dem selv, andre personer og deres handlinger, hvilket påvirker personernes sundhed negativt.

Såfremt personer skal opnå kontrol over egen sundhedstilstand, er faktorer som tydeliggørelse af opgaver, kodning af rummet og autonomi afgørende for at personer kan foretage kritiske og rationelle vurderinger af opgaver og dermed en vurdering af de kontekstafhængige handlefærdigheder. Hvis personer mangler denne autonomi, er der øget risiko for fremmedgørelse; hvilket påvirker arbejdsmiljøet. I forlængelse heraf vil fremmedgørelse netop påvirke handlekapaciteten og personers mulighed for at identificerer og realiserer mål, og dermed personers mulighed for at opnå en fuldstændig oplevelse af fysisk, psykisk og socialt velbefindende, når de arbejder fra hjemmet. Handlekapaciteten, arbejdsmiljøet og sundheden påvirkes under Covid-19 af, hvorvidt personer har tilegnet sig adækvate psykiske og fysiske handlefærdigheder i forhold til at udføre arbejds- og/eller studieopgaverne fra hjemmet under de givne livsbetingelser; hvis denne tilegnelse af handlefærdigheder ikke er adækvat, er der en øget risiko for, at personer udvikle stress og depression.

7. Perspektivering

Gennem specialeprocessen blev det tydeligt, at det er nødvendigt at udvikle nye forståelser af betegnelsen 'hjemmearbejde'; idet betegnelsen kan forstås på forskellige måder. For nogle betyder denne forståelse de huslige gøremål, mens det for andre betyder at udføre sine lektier og forbereder sig til undervisning; for andre betyder udtrykket, at opgaverne fra arbejdet eller uddannelsesinstitutionen udføres fra hjemmet. Med udgangspunkt i dette bør der være en tydeliggørelse af proceduren for netop at arbejde og studerer hjemmefra; eksempelvis måderne, hvorpå der arbejdes hjemmefra med tydelige procedurer for dokumentation, kommunikation af arbejdets udførelse, accepten og støtten til medarbejdere og studerende.

I forlængelse heraf bør arbejdsmiljøloven have et tydeligt afsnit, der netop omhandler arbejdsmiljø i hjemmet; hvilket skal indeholde en accept af, at personers livsbetingelser kan være forskellige eller forstås forskelligt, samt forskellige handlefærdigheder og kontekstafhængige handlekapaciteter. Hvilket i dag snarere er en fortolkning, som Arbejdstilsynet har foretaget af arbejdsmiljøloven. I til-læg til dette bør det at arbejde hjemmefra, være indskrevet i en APV (arbejdspladsvurdering) med tydelige kriterier for, hvem og hvordan der kan arbejdes hjemmefra; hvilket er et lovkrav, at alle virksomheder har udarbejdet en APV (Arbejdsmiljøloven, 2017: § 15a). Dette bør også gælde i forhold til det at modtage undervisning, da studerende ligesom arbejdstagere kan have meget forskellige forudsætninger for at modtage og forberede sig til undervisning og gruppearbejde.

8. Litteraturliste

Dette afsnit er en opstilling af den litteratur der er blevet anvendt i specialet...

8.1. Bøger

I dette afsnit vil de bøger og afsnit af bøger der er blevet anvendt blive oplyste

Egholm, L. (2014): Hermeneutik. I Egholm, L. (2014). Videnskabsteori - Perspektiver på organisationer og samfund. s. 90-103; 168. 1. udg. Hans Reitzels Forlag, 2014.

Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2015). Interviewet: samtalen som forskningsmetode. I Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (red.) (2015). *Kvalitative metoder – en grundbog*, 2. Udgave, Hans Reitzels Forlag, s. 29-54

Foucault, M. (1975). *Overvågning og straf. Fængslets fødsel*. M. C. Jacobsen, Ovs. (2016) 6. oplag, Frederiksberg, 2002: Det lille forlag.

Juul, S. (2012). Hermeneutik. I Pedersen, K. B. & Juul, S. (red.) *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori – en indføring*, 1. udgave, 3. oplag. Hans Reitzels forlag, s. 107-148

Juul, S. (2012). Nyere kritisk teori. I Pedersen, K. B. & Juul, S. (red.) *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori – en indføring*, 1. udgave, 3. oplag. Hans Reitzels forlag, s. 319-358

Kvale, S. og Brinkmann, S. (2015). Interview – Det kvalitative forskningsinterview som håndværk. 3. udgave, 3. oplag, København: Hans Reitzels Forlag

Rosa, Hartmut og Morten Visby (2014): *Fremmedgørelse og acceleration*. 1. udg. 3 oplag. Hans Reitzels Forlag.

Wackerhausen, S. (2005). Et åbent sundhedsbegreb – mellem fundamentalisme og relativisme. I Juul Jensen, U. & Fuur Andersen, P. (red.) *Sundhedsbegreber – filosofi og praksis*, 2. udgave. Århus: Forlaget Philosophia, s. 43-73

8.2. Artikler

I dette afsnit vil de artikler der er blevet anvendt i specialet blive oplyst

Oakman, J.; Kinsman, N.; Stuckey, R.; Graham, M. & Weale, V. (2020). A rapid review of mental and physical health effects of working at home: how do we optimise health? *BMC Public Health* 20:1825, doi.org/10.1186/s12889-020-09875-z

Komiteen for Sundhedsoplysning (1988). Ottawa Charter – om sundhedsfremme. Ottawa Charter for health promotion. 1. udgave, Komiteen for Sundhedsoplysning

8.3. Internetkilder

I dette afsnit vil de internetsider, der er blevet anvendt i specialet blive oplyst

Arbejdsmiljøloven (2017). Bekendtgørelse af lov om arbejdsmiljø (LBK nr 1084 af 19/09/2017). [Lokaliseret: 05.04.2021]

<https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=192632>

Arbejdstilsynet (2014). At-vejledning D.2.9-2 om hjemmearbejde. (VEJ nr 9734 af 01/10/2014) <https://at.dk/regler/at-vejledninger/hjemmearbejde-d-2-9/#Hent-PDF> [Lokaliseret: 10.01. 2021]

Arbejdstilsynet (d.d.). Et godt psykisk arbejdsmiljø. [Lokaliseret: 04.03. 2021]

<https://at.dk/arbejdsmiljoe problemer/psykisk-arbejdsmiljoe/om-psykisk-arbejdsmiljoe/et-godt-psykisk-arbejdsmiljoe/>

Danmarks Statistik (2020). 40 pct. arbejdede hjemme under Covid-19 nedlukningen [Lokaliseret: 24.02. 2021] <https://www.dst.dk/da/Statistik/bagtal/2020/2020-09-22-40-pct-arbejde-hjemme-under-nedlukningen>

Rasmussen, Mikkel (15.02. 2021). Overlæge Mikkel Rasmussen: Coronakrisen er den største trussel i nyere tid mod vores mentale sundhed [Lokaliseret: 23.02. 2021]

<https://www.raeson.dk/2021/overlaege-mikkel-rasmussen-coronakrisen-er-den-storste-trussel-i-nyere-tid-mod-vores-mentale-sundhed/>

Statsministeriet (d.d.). Pressemødearkiv. [Lokaliseret d. 24.02. 2021]

<https://www.stm.dk/presse/pressemoedearkiv/>

Sundhedsstyrelsen (d.d.). Mental sundhed. [Lokaliseret d. 27.01. 2021] <https://www.sst.dk/da/vi-den/mental-sundhed>

Aarhus Universitet: Institut for kultur og samfund. Udgivet af Aarhus Universitet. [Lokaliseret: 20.02. 2021] [https://pure.au.dk/portal/da/organisations/institut-for-kultur-og-samfund--filosofi-fag\(fd40fa1b-d9dc-41f5-b204-320b3a9c5c68\)/persons.html?topic=P%C3%A6dagogik%2CL%C3%A6ringOgFilosofi%2FL%C3%A6ring%2CDidaktikOgUddannelse%2FVidensteorier](https://pure.au.dk/portal/da/organisations/institut-for-kultur-og-samfund--filosofi-fag(fd40fa1b-d9dc-41f5-b204-320b3a9c5c68)/persons.html?topic=P%C3%A6dagogik%2CL%C3%A6ringOgFilosofi%2FL%C3%A6ring%2CDidaktikOgUddannelse%2FVidensteorier)

[gik%2CL%C3%A6ringOgFilosofi%2FL%C3%A6ring%2CDidaktikOgUddannelse%2FVidensteorier](https://pure.au.dk/portal/da/organisations/institut-for-kultur-og-samfund--filosofi-fag(fd40fa1b-d9dc-41f5-b204-320b3a9c5c68)/persons.html?topic=P%C3%A6dagogik%2CL%C3%A6ringOgFilosofi%2FL%C3%A6ring%2CDidaktikOgUddannelse%2FVidensteorier)

9. Bilag

- 1: Transskribering af interview med Marianne
- 2: Transskribering af interview med Zahraa
- 3: Transskribering af interview med Louise
- 4: Transskribering af interview med Signe (anonymiseret)
- 5: Interviewguide til studerende
- 6: Interviewguide til arbejdende
- 7: Invitationsbrev
- 8: Protokol for transskribering af interviews